

2021-01

$\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ — } \bullet \frac{3}{4} \acute{\text{E}} \mu \prime \pm \text{Æ}^{10} \text{®} \text{ ” }^1 \pm \text{Ç} \mu^{-} \acute{\text{A}}^1 \tilde{\text{A}} \cdot \ddot{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ œ } \mu \ddot{\text{A}} \pm \frac{1}{2} \neg \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \mu \acute{\text{A}} \tilde{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}} \pm \grave{\text{A}} \grave{\text{I}} \ddot{\text{A}} \pm \check{\text{A}} \neg \ddot{\text{A}}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \ddot{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}} \bullet \bullet \text{ }^0 \pm \text{ }^1 \cdot \acute{\text{A}} \text{ ; } \tilde{\text{A}} \ddot{\text{A}} \pm \tilde{\text{A}}^{-} \pm \ddot{\text{A}} \acute{\text{E}} \frac{1}{2}$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \text{ ‘ } \frac{1}{2} \text{ , } \acute{\text{A}} \acute{\text{E}} \grave{\text{A}}^{-} \frac{1}{2} \acute{\text{E}} \frac{1}{2} \text{ ” }^{10} \pm \text{ }^1 \acute{\text{E}} \frac{1}{4} \neg \ddot{\text{A}} \acute{\text{E}} \frac{1}{2}$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \check{\text{z}} \text{ }^1 \frac{1}{2} \pm \acute{\text{A}} \text{®} \hat{\text{A}} \text{ , } \text{ “ } \mu \hat{\text{I}} \acute{\text{A}} \text{ }^3 \text{ }^1 \text{ ; } \hat{\text{A}}$

$\text{p}\ddot{\text{y}} \acute{\text{A}} \grave{\text{I}} \text{ }^3 \acute{\text{A}} \pm \frac{1}{4} \frac{1}{4} \pm \bullet \acute{\text{A}} \acute{\text{A}} \acute{\text{E}} \grave{\text{A}} \pm \acute{\text{E}} \text{ }^0 \text{®} \hat{\text{A}} \acute{\text{A}} \text{ ; } \text{ » }^1 \ddot{\text{A}} \text{ }^1 \text{ }^0 \text{®} \hat{\text{A}} \text{ }^0 \pm \text{ }^1 \text{ ” }^1 \pm \text{ }^0 \acute{\text{A}} \text{ }^2 - \acute{\text{A}} \frac{1}{2} \cdot \tilde{\text{A}} \cdot \hat{\text{A}} \text{ , } \text{ £ } \text{Ç} \text{ ; } \text{ » } \text{®} \text{ £ } \text{Ç} \text{ ; } \text{ » } \text{®} \bullet \acute{\text{A}} \text{ }^1$
 $\text{p}\ddot{\text{y}} \pm \frac{1}{2} \mu \acute{\text{A}} \text{ }^1 \tilde{\text{A}} \tilde{\text{A}} \text{®} \frac{1}{4} \text{ }^1 \text{ ; } \bullet \mu \neg \grave{\text{A}} \text{ ; } \text{ » }^1 \hat{\text{A}} \neg \text{Æ} \text{ ; } \acute{\text{A}}$

<http://hdl.handle.net/11728/11832>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα στην Ευρωπαϊκή Πολιτική και
Διακυβέρνηση

Η Εξωεδαφική Διαχείριση της Μετανάστευσης από τα
Κράτη-Μέλη της ΕΕ και η Προστασία των Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων

του

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΞΙΝΑΡΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

**Η Εξωεδαφική Διαχείριση της Μετανάστευσης από τα
Κράτη-Μέλη της ΕΕ και η Προστασία των Ανθρωπίνων
Δικαιωμάτων**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση μεταπτυχιακού
τίτλου σπουδών στην Ευρωπαϊκή Πολιτική και Διακυβέρνηση**

Στο Πανεπιστήμιο Νεάπολις Πάφου

Πάφος, Κύπρος

του

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΞΙΝΑΡΗ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2021

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Γεώργιος Ξιναρής, 2021

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάστηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από αυτούς τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου.

Η έγκριση της παρούσας πτυχιακής εργασίας από τη Σχολή Νομικής του Πανεπιστημίου Νεάπολις Πάφος δεν υποδηλώνει απαραίτητως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους της Σχολής και του Πανεπιστημίου.

Η ΕΞΩΕΛΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ ΑΠΟ ΤΑ
ΚΡΑΤΗ-ΜΕΛΗ ΤΗΣ ΕΕ ΚΑΙ Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ
ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

Διπλωματική Εργασία

Επιβλέπων Καθηγητής

[Δρ. Θωμάς-Νεκτάριος Παπαναστασίου]

Εξεταστική Επιτροπή

[Δρ. Παντελής Σκλιάς, Δρ. Θωμάς-Νεκτάριος Παπαναστασίου, Δρ. Μερσίλεια
Αναστασιάδου]

Κοσμήτορας/Διευθυντής Προγράμματος

[Δρ. Παντελής Σκλιάς]

Ευχαριστίες

Πρώτα απ' όλα, νιώθω την ανάγκη να πω ένα μεγάλο ευχαριστώ στο Θεό, για όλα όσα με αξίωσε να ζήσω και για όλους τους ανθρώπους που έφερε στην ζωή μου.

Θα ήθελα να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου στον επιβλέποντα καθηγητή μου Δρ. Παπαναστασίου Θωμά, και να τον ευχαριστήσω βαθιά για την καθοδήγησή του σε αυτήν την έρευνα. Έμαθα πολλά από τις πολύτιμες συμβουλές του και είμαι ευγνώμων για την υπομονή του και τον χρόνο που αφιέρωσε σε εμένα.

Τέλος, ειδικές ευχαριστίες οφείλω να εκφράσω στους γονείς μου, τους αδερφούς μου και τους φίλους μου για την υποστήριξη και τη συνεχή ενθάρρυνσή τους κατά τη διάρκεια της διαδικασίας γραφής, ακόμη και σε περιόδους αμφιβολιών.

Περιεχόμενα

Ευχαριστίες	5
Περίληψη	8
Abstract	9
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1. ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ	14
1.1 Εισαγωγή	14
1.2 Κρατική κυριαρχία στο δημόσιο διεθνές δίκαιο	14
1.3 Κρατική κυριαρχία και Ευρωπαϊκή Ένωση	15
1.4.1 Κρατική κυριαρχία και σύνορα	17
1.4.2 Το απαραβίαστο των συνόρων	18
1.4.3 Άτομα που διασχίζουν παράνομα τα σύνορα	18
1.5 Η υπεράσπιση της κρατικής κυριαρχίας σε σχέση με τη μετανάστευση	19
1.6 Συμπεράσματα	22
2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ	24
2.1 Εισαγωγή	24
2.2 Ορισμός Μεταναστών και Προσφύγων	24
2.3 Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και το δικαίωμα του ατόμου να ζητήσει άσυλο	26
2.4 Η αρχή της μη επαναπρόωθησης	27
2.5 Απαγόρευση επιστροφής σε μη ασφαλείς χώρες	29
2.6 Στέρηση της ελευθερίας και κράτηση	29
2.7 Συμπεράσματα	30
3 Η ΕΞΩΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ	32
3.1 Εισαγωγή	32
3.2 Η Συνθήκη της Λισαβόνας για τα ζητήματα της Μετανάστευσης	32
3.3 «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας»	34
3.4 Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου	36
3.5 Εξωεδαφική Διαχείριση της Μετανάστευσης	39
3.6 Εξέλιξη της εξωτερικής μεταναστευτικής πολιτικής και μεταβίβαση της ευθύνης σε κράτη μέλη εκτός ΕΕ	42
3.7 Συμπεράσματα	45
4. ΕΞΩΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ	46
4.1 Εισαγωγή	46
4.2 Σύγκρουση Κρατικής Κυριαρχίας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων	46
4.3 Ανάλυση Εξωεδαφικής Δικαιοδοσίας Κρατών-μελών της ΕΕ	51
4.4 Εξωεδαφική Δικαιοδοσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης	55

4.5 Συμπεράσματα	57
ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	62

Περίληψη

Ο στόχος αυτής της διατριβής είναι να διερευνήσει αν έχουν τα κράτη-μέλη της ΕΕ δικαίωμα εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης και αν με την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης ενέχει ο κίνδυνος να προσβάλλονται κάποια ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων. Ειδικότερα, εστιάζει στην κρατική κυριαρχία των κρατών-μελών της ΕΕ και το «απαραβίαστο των συνόρων», όπου κάθε κράτος μπορεί να προστατεύσει τα σύνορα του. Εξετάζει στην συνέχεια τα δικαιώματα που παρέχονται στους μετανάστες και τους πρόσφυγες και ερευνά εάν αυτά τα δικαιώματα παραβιάζονται μέσω της εξωτερικής εφαρμογής της διαχείρισης της μετανάστευσης. Όπως θα υποστηριχθεί στην διατριβή υπάρχει μια συνεχή σύγκρουση μεταξύ του νόμιμου συμφέροντος ενός κράτους αφενός να ελέγχει την πρόσβαση οποιουδήποτε στην επικράτειά του και αφετέρου της διεθνούς υποχρέωσης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών, των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Σύμφωνα με την ανάλυση μεταβιβάζεται η ευθύνη των κρατών-μελών της ΕΕ προς τρίτες χώρες μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης. Συνεπώς, η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης θέτει στη συνέχεια το ζήτημα της εξωεδαφικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του ΕΔΑΔ περί εξωεδαφικής διαχείρισης, η παρούσα διατριβή δείχνει ότι, η ΕΕ και τα κράτη-μέλη δεν πρέπει να εξαιρούνται, όταν ενεργούν εξωεδαφικά από υποχρεώσεις έναντι των προσφύγων και των μεταναστών, που απορρέουν από θεμελιώδεις κανόνες του διεθνούς δικαίου.

Λέξεις-κλειδιά: Εξωεδαφική διαχείριση, κρατική κυριαρχία, ανθρώπινα δικαιώματα, μετανάστες, πρόσφυγες, διεθνές δίκαιο

Abstract

Externalization of Immigration Management by EU Member States and the Protection of Human Rights

The aim of this dissertation is to investigate whether Member States have the right to externalization of immigration management and whether externalization of Immigration management poses a risk of infringing on some human rights of migrants and refugees. In particular, it focuses on the sovereignty of the EU Member States and the "inviolability of borders", where each state can protect its borders. It then examines the rights granted to immigrants and refugees and will determine how and if these rights are violated through the external application of immigration control. As the dissertation will argue, there is a continuing conflict between the legitimate interest of a state on the one hand in controlling access to its territory and on the international obligation to protect the fundamental rights of migrants, asylum seekers and refugees, then consider the transfer of responsibility to third countries through externalization of immigration management. Thus, the externalization of immigration management then raises the issue of extraterritorial protection of human rights. Taking into account the existing cases of the ECtHR extraterritorial management, this dissertation shows that the EU and the Member States are not exempt from their obligations to refugees and migrants when they act extraterritorially.

Key-words: Externalization management, state sovereignty, human rights, immigrants, refugees, international law

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Παρατηρώντας πως αντιμετωπίζεται η μετανάστευση σε όλο τον κόσμο σήμερα, γίνεται εμφανής η διαφορετική προσέγγιση και η ποικιλία των μέτρων που χρησιμοποιούνται από τα κράτη για τον έλεγχο της μετανάστευσης προς τα σύνορά τους. Για να αιτιολογηθούν τα μέτρα αυτά, τα κράτη συνήθως καταφεύγουν στην έννοια της κρατικής κυριαρχίας και του συνακόλουθου δικαιώματος ελέγχου των συνόρων τους.¹ Όμως έτσι δημιουργείτε το ερώτημα εάν αυτή η άνευ όρων και κριτηρίων υιοθέτηση της έννοιας της κρατικής κυριαρχίας συμβαδίζει με την εξέλιξη του διεθνούς δικαίου, ειδικά σε σχέση με την υποχρέωση σεβασμού και προάσπισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως αναγκαστικού κανόνα δικαίου (*ius cogens*). Η ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως δικαιωμάτων που είναι εγγενή σε κάθε άτομο και κατά συνέπεια, ότι ένα ενιαίο πρότυπο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων πρέπει να ισχύει σε ολόκληρο τον κόσμο.²

Ωστόσο, σε ορισμένες περιπτώσεις τα δικαιώματα των μεταναστών συγκρούονται με την έννοια της κρατικής κυριαρχίας όπως την ορίζουν τα κράτη, εμποδίζοντας τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να φτάσουν στα σύνορα τους και να ζητήσουν την άδεια εισόδου. Από μια άποψη τα κράτη έχουν την ελευθερία να ενεργούν χωρίς περιορισμούς κατά την άσκηση της κρατικής τους εξουσίας και έχουν το δικαίωμα αποκλεισμού αλλοδαπών από την επικράτειά τους. Από την άλλη, υπάρχουν διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που περιορίζουν την κρατική κυριαρχία και θέτουν υποχρεώσεις στα κράτη σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα στα κράτη. Ενώ η έννοια της κρατικής κυριαρχίας δίνει στα κράτη το δικαίωμα να ελέγχουν την πρόσβαση στην επικράτειά τους, η έννοια των οικουμενικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων δημιουργεί με τη σειρά της το ερώτημα εάν υπάρχουν όρια στον τρόπο με τον οποίο τα κράτη ασκούν τον εν λόγω έλεγχο.³ Η περιπλοκότητα των ζητημάτων αυτών γίνεται εμφανής όταν βλέπουμε πώς τα κράτη-μέλη της ΕΕ αντιδρούν στη λεγόμενη προσφυγική κρίση.

Ο όρος μεταναστευτική κρίση χρησιμοποιείται ως επί το πλείστον σήμερα για να γίνει αναφορά στη μαζική αύξηση του αριθμού των ατόμων που διασχίζουν παράνομα τα εξωτερικά

¹ Gammeltoft H. T., *Access to Asylum, International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*, Cambridge University Press, 2011, σελ.13

² Henkin L., "The Universality of the Concept of Human Rights", *Sage Publications*, τομ.506 τχ.1, 1989, σσ. 10-16

³ Brouwer A. και Kumin J., "Interception and Asylum: When Migration Control and Human Rights collide", *Refuge: Canada's Journal on Refugees*, τομ. 21(4), 2003, σελ.13

σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), τα οποία ζητούν άσυλο κυρίως από το 2014 έως σήμερα, φτάνοντας στο αποκορύφωμά το 2015 με 1216860 νέες αφίξεις που έκαναν αίτηση για άσυλο.⁴ Οι λόγοι που αναγκάζουν αυτούς τους ανθρώπους να κάνουν το επικίνδυνο ταξίδι, με την Ευρώπη ως τελικό προορισμό, είναι πολλαπλοί, κυρίως όμως φαίνεται ότι είναι η φτώχεια και η αναζήτηση ενός ασφαλούς καταφυγίου από διώξεις και τον πόλεμο στα κράτη της προέλευσης τους. Επομένως, οι άνθρωποι που προσπαθούν να φτάσουν στην Ευρώπη έχουν διαφορετικούς λόγους και για αυτό χρειάζεται διαφορετική μεταχείριση. Είναι διαφορετικές κατηγορίες που αποτελούνται αφενός από οικονομικούς μετανάστες και αφετέρου από άτομα που χρειάζονται διεθνή προστασία, απαιτώντας επομένως την εφαρμογή διαφορετικών νομικών καθεστώτων και διεθνών προτύπων.

Αυτά τα γεγονότα αποκάλυψαν την έλλειψη συντονισμού μεταξύ της ΕΕ και των κρατών μελών της καθώς και την έντονη απροθυμία ορισμένων κρατών μελών να μοιραστούν το βάρος που πλήττει τα κράτη μέλη που βρίσκονται κυρίως στα σύνορα της ΕΕ με τρίτες χώρες. Αποδεικνύει την ανάγκη επανεξέτασης των μεταναστευτικών πολιτικών της ΕΕ και του συστήματος ασύλου της. Έχει γίνει ολοένα και πιο σαφές ότι υπάρχει ανάγκη για νέες στρατηγικές που όχι μόνο θα επιβάλουν στα κράτη μέλη να αντιμετωπίζουν καλύτερα τις μεταναστευτικές ροές, αλλά και να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την ΕΕ. Σε αυτό το πλαίσιο, η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης περιγράφει τον τρόπο με τον οποίο τα κράτη προσπαθούν να εμποδίσουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να εισέλθουν στο έδαφός τους, ακόμη και πριν φτάσουν στα σύνορά τους, δημιουργώντας εμπόδια και άλλους περιορισμούς προκειμένου να αποφύγουν τις νομικές υποχρεώσεις τους έναντι των μεταναστών και των προσφύγων.

Παρόλο που η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης δεν είναι νέο φαινόμενο, η εμφάνισή της και η ποικιλία μέτρων με τα οποία αυτή ασκείται, διαφοροποιείται αισθητά τα τελευταία χρόνια. Καθώς η μαζική εισροή ατόμων που ζητούν διεθνή προστασία στην Ευρώπη κορυφώθηκε το 2015, τα εθνικά συστήματα υποδοχής και ταυτοποίησής, ειδικά σε κράτη πρώτης άφιξης όπως η Ελλάδα και η Ιταλία, δοκιμάστηκαν. Τα κράτη-μέλη είναι ακόμη απρόθυμα να αναλάβουν τη νομική ευθύνη για τους επιπλέον αιτούντες άσυλο που φθάνουν στα σύνορά τους, για το λόγο αυτό αρκετά ευρωπαϊκά κράτη καθώς και η ίδια η ΕΕ

⁴ European Commission Statistics, Asylum statistics, Number of asylum applicants (non-EU-27 citizens), 2008–2019, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics#Number_of_asylum_applicants:_increase_in_2019

αντέδρασαν μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης με πολιτικές, όπως οι διακρατικές συμφωνίες και οι χρηματοδοτήσεις τρίτων κρατών όπως της Τουρκίας.

Όπως δείχνει το παραπάνω παράδειγμα, η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης θέτει στη συνέχεια το ζήτημα της εξωεδαφικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αυτές τις περιπτώσεις, επηρεάζεται μια κατηγορία ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως το δικαίωμα στην ζωή, το δικαίωμα ενός πρόσφυγα να εγκαταλείψει μια χώρα, το δικαίωμα να ζητήσει άσυλο και στην «αρχή της μη επαναπροώθησης» καθώς θεωρείται ο ακρογωνιαίος λίθος της διεθνούς προστασίας των προσφύγων. Η απαγόρευση επαναπροώθησης είναι μια αρχή που ρητά ή έμμεσα διασφαλίζει ότι κανείς δεν θα επιστρέψει σε μια κατάσταση όπου θα διωχθεί ή θα υποστεί απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση.⁵

Ως εκ τούτου, οι εξελίξεις που περιγράφονται παραπάνω θέτουν ερωτήματα που αναλύονται από την παρούσα διατριβή, όπως: 1) Έχουν τα κράτη δικαίωμα εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης; 2) Με την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης ενέχει ο κίνδυνος να προσβάλλονται κάποια ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων; Αυτά τα ερωτήματα εγείρουν και κρίσιμα νομικά ζητήματα που είναι το αντικείμενο αυτής της διατριβής.

Για να προσεγγίσουμε τα παραπάνω ζητήματα, η μελέτη αποτελείται από τέσσερα Κεφάλαια και ακολουθεί ο Επίλογο με τα συμπεράσματα. Το Κεφάλαιο 1 αφορά στην πρώτη ενότητα την κρατική κυριαρχία σε διεθνές επίπεδο, στην δεύτερη την κρατική κυριαρχία ενός κράτους-μέλους στην ΕΕ, και στην τρίτη ενότητα την κρατική κυριαρχία και τα σύνορα αλλά και πιο συγκεκριμένα στην τέταρτη ενότητα την υπεράσπιση των συνόρων. Το Κεφάλαιο 2 αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των μεταναστών και προσφύγων. Το Κεφάλαιο 3 χωρίζεται σε τρία τμήματα: το πρώτο θα διερευνήσει την εξέλιξη της νομοθεσίας και των πολιτικών της ΕΕ για το άσυλο σε σχέση με τα τρίτα κράτη. Το δεύτερο θα περιγράψει τον όρο εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης παρουσιάζοντας την εξέλιξη των εξωεδαφικών πολιτικών σε τρίτες χώρες φθάνοντας τελικά στην ΕΕ. Το τελευταίο τμήμα θα περιγράψει τη συζήτηση σχετικά με την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης στην ΕΕ. Το Κεφάλαιο 4 επικεντρώνεται στα κύρια ερωτήματα αυτής της διατριβής. Αποτελούμενο από δύο τμήματα, το πρώτο θα ασχοληθεί με την σύγκρουση της κρατικής κυριαρχίας και ανθρωπίνων δικαιωμάτων τις κύριες νομικές ανησυχίες που εγείρονται, και το δεύτερο θα αφιερωθεί στα

⁵ Ακριβοπούλου Μ. Χ. και Παπανδρέου Μ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το μαχητό τεκμήριο της ασφαλούς χώρας», Όμιλος “Αριστόβουλος Μάνεσης”, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/>

θέματα δικαιοδοσίας, νομικής ευθύνης σε σχέση με την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης.

Η μεθοδολογία που χρησιμοποιείται για την απάντηση των ερευνητικών ερωτημάτων βασίζεται στην ποιοτική έρευνα. Η έρευνα επικεντρώνεται σε ανάλυση πολιτικής της ΕΕ και των νομοθετικών εγγράφων, δελτίων τύπου, επίσημων ομιλιών και δηλώσεις ή ανακοινώσεις από διάφορα θεσμικά όργανα και οργανισμούς της ΕΕ. Διερευνάται η ακαδημαϊκή βιβλιογραφία ειδικευμένη στον τομέα της μετανάστευσης αλλά και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για να δοθεί μια ιδέα των κύριων ισχυρισμών σε σχέση με τις εξωτερικές μεταναστευτικές πολιτικές, οι οποίες θα ωφελήσουν στην αντιμετώπιση ενδεχόμενων προκλήσεων και κάποιων κενών στην ισχύουσα βιβλιογραφία. Μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας επανεξετάζει τις βασικές θεωρίες και αρχές του διεθνούς δικαίου των μεταναστών παρέχοντας μια ανασκόπηση των κύριων επιχειρημάτων σχετικά με τις εξωτερικές πολιτικές μετανάστευσης και την εμφάνισή της, η οποία θα βοηθήσει στο πλαίσιο των προηγούμενων επιχειρημάτων, θα αντιμετωπίσει τα κενά και τις προκλήσεις στην τρέχουσα βιβλιογραφία και θα δείξει πώς υποστηρίζουν αυτή την έρευνα. Επιπροσθέτως, γίνεται ερευνά και άλλων σχετικών με το θέμα πηγών, κάποιων εκθέσεων των Ηνωμένων Εθνών και μη κυβερνητικών οργανώσεων άρθρα εφημερίδων, άρθρα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Κοινοβούλιο για να περιγραφεί η τρέχουσα πολιτική κατάσταση των τρίτων χωρών και την αλληλεξάρτηση τους με την ΕΕ. Χρησιμοποιούνται σε πιο μικρό βαθμό και ειδικές μελέτες ευρωπαϊκών οργανώσεων, όπως της Frontex

1. ΚΡΑΤΙΚΗ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΟ

1.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αρχικά ανάλυση της κρατικής κυριαρχίας σύμφωνα με τους ορισμούς του διεθνούς δικαίου και σε σχέση με το μεταναστευτικό ζήτημα όπου το κράτος διακρίνεται για την αυτοτέλειά του και τη μη υπαγωγή σε εξωτερικούς φορείς εξουσίας. Στην συνέχεια στην δεύτερη ενότητα γίνεται αναφορά στην ΕΕ και την επίδραση στην κρατική κυριαρχία κάθε κράτους-μέλους. Στη τρίτη ενότητα αναλύεται η κρατικής κυριαρχίας σε σχέση με τα σύνορα και το απαραβίαστο αυτό των συνόρων, και στην τέταρτη ενότητα παρατίθεται ένα πρόσφατο παράδειγμα υπεράσπισης των συνόρων στην Ελληνοτουρκική συνοριακή κρίση υπό το φως της κρατικής κυριαρχίας και ασφάλειας του κράτους.

1.2 Κρατική κυριαρχία στο δημόσιο διεθνές δίκαιο

Τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι δικαιώματα που είναι εγγενή σε κάθε άνθρωπο ανεξάρτητα από το πού βρίσκεται. Η κρατική κυριαρχία από την άλλη μεριά, είναι ο έλεγχος κάθε κράτους πάνω στην επικράτειά του και των προσώπων που βρίσκονται σε αυτό.

Το διεθνές δίκαιο αποδίδει την κυριαρχία σε κράτη. Όπως για παράδειγμα στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ένας οργανισμός του οποίου η συμμετοχή είναι ανοιχτή μόνο σε κράτη αναφέρει στο άρθρο 2 παράγραφος 1 το εξής: «Ο Οργανισμός βασίζεται στην αρχή της κυριαρχικής ισότητας όλων των μελών του». ⁶ Όσον αφορά το διεθνές δίκαιο «οι περισσότεροι εάν όχι όλοι οι θεσμοί και οι αρχές του διεθνούς δικαίου βασίζονται, άμεσα ή έμμεσα, στην κρατική κυριαρχία». ⁷ Επιπλέον «η κρατική κυριαρχία υπήρξε ιδιότητα με αρνητική και με θετική υπόσταση. Πρώτον το κράτος δεν υπάγεται σε κανένα άλλο φορέα εκτός από τον εαυτό του. Δεύτερον το κράτος έχει την αρμοδιότητα της αρμοδιότητας». ⁸

⁶ “Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών”, διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

⁷ Besson S, “Sovereignty. Max Planck Encyclopedia of Public International Law”. *Oxford Public International Law*, 2011.

⁸ Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.22

Μοναδικός τρόπος με τον οποίο μια οργανωμένη πολιτική οντότητα μπορεί να μετέχει στη διεθνή κοινότητα με υποχρεώσεις και δικαιώματα, αποτελεί η κυριαρχία. Η κυριαρχία είναι η συγκέντρωση κάθε εξουσίας στο κράτος και ο αποκλεισμός οποιασδήποτε εξουσίας ανώτερης από το κράτος, και κάθε εξουσίας αλλού κράτους. Το κράτος ορίζεται από την αρχή της κυριαρχίας ως αυτοτελή μονάδα η οποία ασκεί την πολιτική εξουσία στο εσωτερικό της, μόνη της δίχως να τίθεται από την διοίκηση αλλού κράτους ούτε άλλης μη κρατικής οντότητας, εκπροσωπώντας το αντικείμενο της εξουσίας της σε άλλους φορείς εξουσίας. Το κράτος δηλαδή διακρίνεται από την αυτοτέλεια του, μη υποταγής σε εξωτερικούς φορείς εξουσίας και της συγκέντρωσης της εξουσίας στο εσωτερικό του.⁹

Όσο αφορά τη μετανάστευση υπάρχουν δύο όψεις στην έννοια της κυριαρχίας. Από τη μία μεριά, τα κράτη έχουν την ελευθερία να ενεργούν χωρίς περιορισμούς και περιλαμβάνει το δικαίωμα αποκλεισμού αλλοδαπών από την επικράτειά τους. Από την άλλη μεριά, υπάρχουν διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα, που περιορίζουν την κρατική κυριαρχία και θέτουν υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα σε κράτη. Τα κράτη μπορούν να επιλέξουν να εγκαταλείψουν μέρος της κυριαρχίας τους με την επικύρωση διεθνών συνθηκών. Αυτό υποδηλώνει ότι ένα κράτος, ως μέρος της διεθνούς κυριαρχίας του, έχει επιλέξει να δεσμευτεί με ορισμένες υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁰

Αναλυτικά για την διεθνή ευθύνη των κρατών «υποκείμενα του διεθνούς δίκαιου είναι οι οντότητες στις οποίες αναγνωρίζεται εθιμικά ότι έχουν διεθνή νομική προσωπικότητα και σωρευτικά α) έχουν την ικανότητα κτήσεως διεθνών δικαιωμάτων, β) μπορούν να αναλάβουν διεθνείς υποχρεώσεις και επέχουν διεθνούς ευθύνης σε παραβίασεως αυτών των διεθνών υποχρεώσεων και γ) μπορούν να κινήσουν διαδικασίες ή να ασκήσουν προσφυγές για την προστασία των δικαιωμάτων τους στο διεθνές δίκαιο».¹¹

1.3 Κρατική κυριαρχία και Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα κράτη είναι συμβαλλόμενα μέρη σε διεθνείς συνθήκες ή αποτελούν μέρος διεθνών, υπερεθνικών ή περιφερειακών οργανισμών, και επομένως η έννοια της κυριαρχίας πρέπει να

⁹ Αρώνη Χ., «Η κρατική κυριαρχία στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο: μια μεταβαλλόμενη σταθερά», Νομική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2012, σελ.12

¹⁰ Gammeltoft H. T. και Adler N. R., *Sovereignty Games Instrumentalizing State Sovereignty in Europe and Beyond*, Palgrave Macmillan US, 2008, σελ.53

¹¹ Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.77

προσαρμοστεί σε αυτήν την εξέλιξη. Το άρθρο 2 της Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθήκων μεταξύ κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών οργανισμών (1986)¹² ορίζει τους Διεθνής οργανισμούς ως «διακυβερνητικούς οργανισμούς». Επιπλέον τα πιο σημαντικά συστατικά τους όπως αναλύονται είναι ότι «Διεθνής Οργανισμός είναι ένα δρώντας στην διεθνή κοινότητα, ο οποίος αποτελείται από τρία ή περισσότερα μέλη, δημιουργήθηκε για συγκεκριμένους σκοπούς και με συγκεκριμένους στόχους που υλοποιούνται μέσω της θεσμικής συνεργασίας των μελών, νομιμοποιείται βάσει ενός ιδρυτικού κειμένου, έχει τουλάχιστον ένα όργανο με δική του βούληση ανεξάρτητη από αυτή των μελών, η δραστηριότητα του μπορεί να περιοριστεί μόνο μέσω των διατάξεων του ιδρυτικού κειμένου και συνήθως διαθέτει νομική προσωπικότητα».¹³

Σύμφωνα με αυτήν την άποψη, η ΕΕ είναι ένας διεθνής οργανισμός. Τα κράτη έχουν μεταβιβάσει εξουσίες σε αυτόν τον διεθνή οργανισμό, επιτρέποντάς του να ενεργεί εντός των ορίων των εκχωρημένων εξουσιών τους. «Η κάμψη της κυριαρχίας των κρατών άλλοτε οφείλεται στην ανάγκη εξασφάλισης πιο αποτελεσματικής διεθνούς συνεργασίας οπότε τα κράτη οικειοθελώς παραχωρούν συνταγματικά καθιερωμένη αρμοδιότητα σε όργανα διεθνών οργανισμών».¹⁴

Αυτό δεν θίγει τη συγκροτημένη κυριαρχία αυτών των κρατών. Δείχνει, ωστόσο ότι ορισμένες εξουσίες που ασκούνται συνήθως από κυρίαρχες οντότητες έχουν μεταβιβαστεί σε αυτήν αλλά δεν κάνουν κυρίαρχη την ΕΕ. Έτσι η ΕΕ είναι ένα ειδικό καθεστώς (*suī generis*) όχι με την έννοια ότι δεν είναι διεθνής οργανισμός ούτε με την έννοια ότι έχει το δικό του είδος κυριαρχίας, αλλά μόνο υπό την περιορισμένη έννοια ότι έχουν μεταφερθεί σε αυτή πολύ πιο εκτεταμένες εξουσίες παρά σε οποιονδήποτε άλλο διεθνή οργανισμό.¹⁵

Η ΕΕ είναι διεθνής οργανισμός αλλά λόγω των ειδικών εξουσιών που της έχουν αποδώσει τα κράτη-μέλη ονομάζεται υπερεθνικός οργανισμός.

«Υπερεθνικότητα, ως μέθοδος διακυβέρνησης, σημαίνει άσκηση της αρμοδιότητας κατά τρόπο, που προσήκει στο κράτος, ως πρωταρχική μορφή άσκησης κυριαρχίας στο σύγχρονο

¹² Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθήκων μεταξύ Κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών οργανισμών (1986)", διαθέσιμο στο https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf

¹³ Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθήκων μεταξύ Κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών οργανισμών (1986)", διαθέσιμο στο https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf

¹⁴ Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.22

¹⁵ Waltermann A., *Reconstructing Sovereignty*, Springer International Publishing, 2019, σελ. 109.

κόσμο, αλλά που υπερβαίνει το παραδοσιακό επίπεδο της κρατικής αρμοδιότητας και προσαρμόζεται στους σκοπούς και τη μεθοδολογία μιας υπερκρατικής διεθνούς οργάνωσης. Υπό αυτή την τελευταία έννοια, η υπερεθνικότητα επηρεάζει τα συναπτόμενα, υπό τον υπερεθνικό φορέα, κράτη και παράγει αποτελέσματα όποια και όσα η κρατική κυριαρχία». ¹⁶

Συγκεκριμένα με βάση την αρχή της υπερεθνικότητας παρέχεται στην ΕΕ «η δυνατότητα θέσπισης κοινών πολιτικών φαινόμενο κρατικής ή οιονεί κρατικής κυριαρχίας, που επιτρέπει και άσκηση παρεμβατικού ρόλου της Ένωσης με κανονιστική μορφή ή και μόνιμου χαρακτήρα χωρίς παρεμβατικό ρολό, όταν προβλέπονται κοινές ρυθμίσεις χωρίς αντίστοιχες αρμοδιότητες ενωσιακής παρέμβασης. Επιπλέον ο υπερεθνικός χαρακτήρας της ενωσιακής αρμοδιότητας εξαντλείται σε ανάληψη δράσης συμπληρωματική προς αυτή των κρατών μελών». ¹⁷

1.4.1 Κρατική κυριαρχία και σύνορα

Τα σύνορα έχουν διττή σημασία: Από την μια υποδηλώνει τη συνοριακή γραμμή, που χωρίζει τα δυο κράτη. Από την άλλη σημαίνει τη συνοριακή ζώνη, που εκτείνεται σε ορισμένο βάθος από τις δύο πλευρές του κοινού συνόρου. Το σύνορο είναι για το άτομα το υλικό σημάδι της υπαγωγής του σε ορισμένη κρατική εξουσία. Δεν μπορεί να το διαβεί, παρά μόνο μετά από ειδική εξουσιοδότηση, που έχει συνήθως τη μορφή του διαβατηρίου. Για το κράτος το σύνορο έχει, καταρχήν, μια αξία απόλυτου διαχωρισμού των διοικητικών και εκτελεστικών αρμοδιοτήτων του από εκείνες του γειτονικού κράτους και είναι εκδήλωση της κυριαρχίας, η οποία ορίζεται ως «κρατική εξουσία που δεν υπόκειται σε κανένα εξωτερικό περιορισμό». ¹⁸ Σαν εκδήλωση λοιπόν της κρατικής κυριαρχίας το σύνορο έχει διττή λειτουργία: εσωτερική, που καθορίζει την εδαφική έκταση εντός της οποίας ασκείται η κρατική εξουσία και εξωτερική, που αναφέρεται στο απαραβίαστο κάθε κράτους, στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας από τα άλλα κράτη και της εδαφικής ακεραιότητας.

¹⁶ Καλαβρός Γ.Ε. και Γεωργόπουλος Γ. Θ., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Θεσμικό Δίκαιο Τόμος 1*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.76.

¹⁷ Καλαβρός Γ.Ε. και Γεωργόπουλος Γ. Θ., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Θεσμικό Δίκαιο Τόμος 1*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010, σελ.77.

¹⁸ Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.158.

1.4.2 Το απαραβίαστο των συνόρων

Γίνεται αναφορά για πρώτη φορά αυτής την έννοια ως αρχή του διεθνούς δικαίου στο «κείμενο της Τελικής Πράξης της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη που υπογράφηκε στο Ελσίνκι την 1η Αυγούστου 1975». Με βάση αυτή την αρχή δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε «συνοριακή μεταβολή» ή και «προσβολή του συνόρου», χωρίς τη συναίνεση του άμεσα ενδιαφερόμενου κράτους. Τυχόν τέτοιου είδους παραβιάσει αποτελούν παράνομες ενέργειες κατά το διεθνές δίκαιο και προσβάλλει την κυριαρχία του θιγόμενου κράτους. Όπως αναφέρει στην απόφαση του «επί της υποθέσεως του Στενού της Κερκύρας (9 Απριλίου 1949) το Διεθνές Δικαστήριο, έκρινε ότι η ναρκαλίευση εκ μέρους βρετανικών πολεμικών πλοίων στα αλβανικά χωρικά ύδατα, παρά την σαφή αντίθεση της αλβανικής κυβερνήσεως, αποτέλεσε αδικαιολόγητη παραβίαση των αλβανικών συνόρων γιατί μεταξύ ανεξάρτητων κρατών, ο σεβασμός της εδαφικής κυριαρχίας είναι ένα από τα ουσιαστικά θεμέλια των διεθνών σχέσεων».¹⁹ «Το απαραβίαστο των συνόρων είναι το απαραίτητο συμπλήρωμα της πληρότητας της εδαφικής κυριαρχίας ενός κράτους και αποτελεί το βασικό στοιχείο του περιεχομένου της γενικότερης αρχής της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών».²⁰ Το απαραβίαστο των συνόρων και η εδαφική ακεραιότητα είναι έννοιες συναφείς. Τόσο το «άρθρο 10 του Χάρτη της Κοινωνίας των Εθνών όσο και το άρθρο 2 παρ. 4 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, αναφερόμενα στις έννοιες της απειλής χρήσεως βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας των κρατών, εμπεριέχουν και την αρχή του απαραβίαστου των συνόρων».²¹ «Απαρβίαστο σημαίνει επίσης και αποδοχή των συνόρων από τρίτους. Το σύνορο έχει αντικειμενική υπόσταση και στο μέτρο που έχει χαραχθεί σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο δεσμεύει και τους τρίτους».²²

1.4.3 Άτομα που διασχίζουν παράνομα τα σύνορα

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αναγνώρισε ότι τα κράτη απολαμβάνουν «αναμφισβήτητο κυριαρχικό δικαίωμα να ελέγχουν την είσοδο των αλλοδαπών

¹⁹ Δημητρακόπουλος Η., «Τα Χερσαία Σύνορα της Ελλάδας», INSTITUTE FOR BALKAN STUDIES, 1989, σελ.21

²⁰ Δημητρακόπουλος Η., «Τα Χερσαία Σύνορα της Ελλάδας», INSTITUTE FOR BALKAN STUDIES, 1989, σελ.21

²¹ «Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών», διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

²² Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.192

στην ... επικράτειά τους» όπως φαίνεται στην Υπόθεση Saadi κατά Ηνωμένου Βασιλείου²³ και Υπόθεση Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου.²⁴

Σύμφωνα με το «άρθρο 13 του κώδικα συνόρων του Σένγκεν» ένα πρόσωπο που έχει διασχίσει παράνομα τα σύνορα και το οποίο δεν έχει δικαίωμα να παραμείνει στο έδαφος του οικείου κράτους μέλους, πρέπει να συλληφθεί και να υπόκειται σε διαδικασίες επιστροφής.²⁵ Στο «άρθρο 2 παράγραφος 2 στοιχείο α) της οδηγίας για την επιστροφή²⁶ επιτρέπει στα κράτη-μέλη να μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόσουν οδηγία στους υπηκόους τρίτων χωρών».

1.5 Η υπεράσπιση της κρατικής κυριαρχίας σε σχέση με τη μετανάστευση

Ένα πρόσφατο παράδειγμα της υπεράσπισης της κρατικής κυριαρχίας σε σχέση με την μετανάστευση αλλά και μιας μη ασφαλούς τρίτης χώρας είναι η ελληνοτουρκική συνοριακή κρίση. «Ο υπουργός Προστασίας του Πολίτη, Μιχάλης Χρυσοχοϊδης, σε επίσκεψή του στον Έβρο δήλωσε: Χιλιάδες δυστυχισμένοι άνθρωποι στοιβάζονται στα σύνορά μας. Δεν έχουν έρθει εδώ από μόνοι τους. Τους διώχνει, τους απωθεί και τους χρησιμοποιεί η γείτονα χώρα, η Τουρκία. Θέλουμε να στείλουμε ένα μήνυμα προς κάθε κατεύθυνση, ότι δεν πρόκειται να αφήσουμε να περάσει κανείς χωρίς νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα. Η Ελλάδα έχει σύνορα. Η Ευρώπη έχει σύνορα».²⁷ Με την εξωεδαφική διαχείριση τα κράτη μέλη δεν πρέπει να εκθέτουν ένα άτομο σε πραγματικό κίνδυνο θανατικής ποινής, βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, δίωξης ή σοβαρής παραβίασης άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων. Η δράση της Τουρκίας να μετακινήσει μετανάστες στα ελληνικά σύνορα σαν πράξη ήταν από μόνη της παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αν δεν θεωρηθεί πολεμική επιχείρηση εναντίον της Ελληνικής Δημοκρατίας υπάρχει διεθνής ευθύνη του κράτους για τη δημιουργία ροών προσφύγων. Η Τουρκία έχει διαπράξει μια διεθνώς παράνομη

²³ "Saadi v. United Kingdom" App no. 13229/03, (ECtHR, 29 January 2008- Judgment)

²⁴ "Chahal v The United Kingdom", App no 22414/93 (ECtHR, 15 November 1996 - Judgment)

²⁵ "Κώδικας συνόρων Σένγκεν", διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l14514>

²⁶ "Οδηγία 2008 / 115 / ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών", διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115>

²⁷ Πρώτο θέμα, «Νέο μήνυμα Χρυσοχοϊδη από τον Έβρο: Η Ελλάδα έχει σύνορα, δεν περνά κανείς χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα», διαθέσιμο στο <https://www.protothema.gr/politics/article/980023/neo-minuma-hrusohoidi-apo-ton-evro-i-ellada-ehei-sunora-den-perna-kaneis-horis-taxidiotika-eggrafa/>

πράξη ως κρατικός χορηγός του λαθρεμπορίου, μεταφέροντας μετανάστες στα σύνορα άλλης χώρας και πείθοντάς τους με απάτη και εξαπάτηση ότι τα σύνορα ήταν ανοιχτά ενθαρρύνοντας τους να επιτεθούν στα σύνορα.

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, ο πρωταρχικός σκοπός του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όπως εξηγείται από το άρθρο 2 παράγραφος 4, ήταν η αποτροπή μελλοντικού πολέμου μεταξύ κρατών. Ο σύγχρονος νόμος για τη χρήση βίας βασίζεται στην πλέον συνήθη απαγόρευση διεθνούς δικαίου που ορίζεται στο άρθρο, το οποίο ορίζει: «Όλα τα μέλη απέχουν στις διεθνείς σχέσεις τους από την απειλή ή τη χρήση βίας κατά της εδαφικής ακεραιότητας ή της πολιτικής ανεξαρτησία οποιουδήποτε κράτους ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο ασυμβίβαστο με τους σκοπούς των Ηνωμένων Εθνών»²⁸ και όπως καθιστά σαφές το κείμενο, η διάταξη αφορούσε μόνο κρατικές χρήσεις βίας. Ο Χάρτης αναγνωρίζει δύο εξαιρέσεις από αυτήν την απαγόρευση: ενέργειες επιβολής όπως προβλέπονται στα άρθρα 39, 41, 42 όπως και το δικαίωμα της ατομικής και συλλογικής αυτοάμυνας στο άρθρο 51. Η απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας να εγκρίνει τη χρήση ένοπλης δύναμης σύμφωνα με το άρθρο 42 εξαρτάται από προηγούμενη απόφαση του Συμβουλίου ως προς την ύπαρξη «απειλής για την ειρήνη, την παραβίαση της ειρήνης ή την πράξη επιθετικότητας» (άρθρο 39). Ενώ μια πράξη επιθετικότητας εξ ορισμού μπορεί να διαπραχθεί μόνο από κράτη, δεν υπάρχει τίποτα που να αποκλείει τις δύο προηγούμενες καταστάσεις που προκύπτουν ως αποτέλεσμα βίας από μη κρατικούς φορείς.²⁹

Το άρθρο 51, από την άλλη πλευρά, παραδοσιακά θεωρείται ως διακρατικό δικαίωμα που θα μπορούσε να επικαλεσθεί μόνο σε περίπτωση «ένοπλης επίθεσης» από άλλο κράτος. Πιο συγκεκριμένα, το άρθρο προβλέπει, «Τίποτα στον παρόντα Χάρτη δεν θίγει το εγγενές δικαίωμα της ατομικής ή συλλογικής αυτοάμυνας εάν πραγματοποιηθεί ένοπλη επίθεση εναντίον μέλους των Ηνωμένων Εθνών».³⁰ Αν και αυτή η διάταξη δεν είχε σκοπό να αποκλείσει ένοπλες επιθέσεις από μη κρατικούς φορείς που ενεργούσαν για λογαριασμό ενός κράτους, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στις 9/11³¹ πρόσθεσαν αυτήν την υπόθεση, προκαλώντας

²⁸ Άρθρο 2 παράγραφος 4 του “Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών”, διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/> <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

²⁹ Declaration on the Definition of Aggression, G.A. Res. 3314, U.N. Doc. A/RES/3314 (Dec. 14, 1974)

³⁰ Άρθρο 51 “Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών”, διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

³¹ Murphy D. S., “The Doctrine of Preemptive Self-Defense”, Villanova Law Review, 2005, σελ.775

μια θεμελιώδη επανεξέταση του νόμου για τη χρήση βίας. Δηλαδή το άρθρο 51 εφαρμόζεται σε ένοπλες επιθέσεις από μη κρατικούς φορείς.³²

Επιπλέον από το ψήφισμα 688/1991,³³ το Συμβούλιο Ασφαλείας δημιούργησε μια ενοποιημένη πρακτική, σύμφωνα με την οποία οι μαζικές παράτυπες μετακινήσεις μεταναστών και προσφύγων αποτελούν απειλή για την ειρήνη. Περαιτέρω, το ψήφισμα 2240/2015³⁴ καθόρισε την ύπαρξη μιας κατάστασης του Κεφαλαίου VII ως αποτέλεσμα μαζικής και παράτυπης μετανάστευσης από την Αφρική στην Ευρώπη. Το Συμβούλιο απέδωσε την ευθύνη για την απώλεια ζωής και για τον πνιγμό των μεταναστών στη Μεσόγειο ως εξής:

«Το Συμβούλιο Ασφαλείας,... που επιβεβαιώνει την ανάγκη να τεθεί τέρμα στον πρόσφατο πολλαπλασιασμό και τον κίνδυνο ζωής από την λαθρεμπόρια μεταναστών στη Μεσόγειο Θάλασσα στα ανοικτά των ακτών της Λιβύης και για τους συγκεκριμένους αυτούς σκοπούς, ενεργώντας βάσει του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών».

Ως εκ τούτου, το Συμβούλιο αποφάσισε ότι η απώλεια ζωής οφείλεται στις ενέργειες των δικτύων λαθραίας μεταφοράς μεταναστών και διακίνησης και όχι στην αποτρεπτική δράση των κρατών-μελών της ΕΕ. Έτσι, η λαθραία μεταφορά μεταναστών είναι νομική αίτια για τον πνιγμό των μεταναστών όπως και για τις άσχημες επιπτώσεις εφόσον παραμείνουν ανοιχτές οι διαδρομές της παράνομης μαζικής μετανάστευσης. Σύμφωνα με το προοίμιο του ίδιου ψηφίσματος, τα κράτη πρέπει επίσης να συμμορφώνονται με τις υποχρεώσεις τους βάσει του διεθνούς δικαίου, συμπεριλαμβανομένου του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου για τους πρόσφυγες, αλλά στο πλαίσιο της εφαρμογής και επιβολής του ψηφίσματος και τερματισμού των «μεγάλων επιχειρήσεων δικτύων λαθρεμπορίου και διακίνησης. Το κλείσιμο των αγορών παράνομης μετανάστευσης βάζει ουσιαστικά ένα τέλος στην επιχείρηση λαθρεμπορίου και διακίνησης».

Σύμφωνα με το Άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου του Παλέρμο κατά της λαθραίας μεταφοράς μεταναστών,³⁵ «ο σκοπός είναι η πρόληψη και η καταπολέμηση του λαθρεμπορίου μεταναστών, καθώς και η προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών Μερών προς το

³² Arimatsu L., "The Law of State Responsibility in Relation to Border Crossings: An Ignored Legal Paradigm", *U.S. Naval War College*, vol.89, 2013, σελ.25

³³ "Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ψήφισμα 688/1991", διαθέσιμο στο <https://digitallibrary.un.org/record/110659>

³⁴ "Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ Ψήφισμα 2240/2015", διαθέσιμο στο <https://www.un.org/press/en/2015/sc12072.doc.htm>

³⁵ "Πρωτοκόλλου του Παλέρμο κατά της λαθραίας μεταφοράς μεταναστών" διαθέσιμο στο <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCebook-e.pdf>

σκοπό αυτό...». Επιπλέον, το άρθρο 3 (α) ορίζει τη λαθραίας μεταφοράς μεταναστών ως «η προμήθεια, προκειμένου να αποκτηθεί, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο ουσιαστικό όφελος, της παράνομης εισόδου προσώπου σε κράτος-μέλος του οποίου το άτομο δεν είναι υπήκοος ή μόνιμος κάτοικος». Επίσης το άρθρο 6 (2) (γ) υποχρεώνει τα Κράτη να ποινικοποιούν συμπεριφορές που συνίστανται σε «οργάνωση ή καθοδήγηση άλλων προσώπων για διάπραξη αδικήματος που έχει διαπιστωθεί σύμφωνα με την παράγραφο 1 του παρόντος άρθρου». Ειδικότερα, το άρθρο 11 προβλέπει ότι «... Τα Κράτη Μέρη θα ενισχύσουν, στο μέτρο του δυνατού.. συνοριακούς ελέγχους που είναι απαραίτητοι για την πρόληψη και τον εντοπισμό της λαθραίας μεταφοράς μεταναστών.»

Η Τουρκία παραβίασε σαφώς πολλές πτυχές της υποχρέωσης συνεργασίας για την «πρόληψη και την καταπολέμηση του λαθρεμπορίου μεταναστών» που καταδεικνύουν μια μη ασφαλή τρίτη χώρα. Όπως αποδεικνύουν τα γνωστά γεγονότα και οι επίσημες δημόσιες δηλώσεις, Τούρκοι αξιωματούχοι καθοδήγησαν τη μετακίνηση μεταναστών στα ελληνικά σύνορα λ.χ. «Η Frontex παράσχει στην Ελλάδα περισσότερους αξιωματικούς και περισσότερο εξοπλισμό για να βοηθήσουν στην προστασία των συνόρων τους, τα οποία είναι επίσης τα κοινά εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Η παρουσία 100 αξιωματικών από όλη την Ευρώπη υπογραμμίζει το γεγονός ότι η προστασία του ευρωπαϊκού χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης αποτελεί κοινή ευθύνη όλων των κρατών μελών και της Frontex», δήλωσε ο εκτελεστικός διευθυντής της Frontex Fabrice Leggeri.³⁶ Εάν οι Τούρκοι αξιωματούχοι έχουν επίσης ενθαρρύνει και διευκολύνει τις ενέργειες των λαθρεμπόρων, ενδέχεται επίσης να φέρουν ατομική ποινική ευθύνη βάσει του άρθρου 6 (2) (γ) του Πρωτοκόλλου και η Τουρκία ενδέχεται να αντιμετωπίζει διεθνή ευθύνη για την μη έναρξη ποινικής έρευνας εναντίον αυτών των ατόμων.

1.6 Συμπεράσματα

Σύμφωνα με την ανάλυση της έννοια της κρατικής κυριαρχίας σε σχέση με το διεθνές δίκαιο και το μεταναστευτικό, το κράτος διακρίνεται για την αυτοτέλεια του, και τη μη υποταγή σε εξωτερικούς φορείς εξουσίας. Ακόμη και στην περίπτωση της ΕΕ και την αλληλοεπίδραση της με την κρατική κυριαρχία ενός κράτους-μέλους, τα κράτη έχουν μεταβιβάσει εξουσίες

³⁶ Frontex, “Frontex launches rapid border intervention on Greek land border” διαθέσιμο στο <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-rapid-border-intervention-on-greek-land-border-J7k21h>

στην ΕΕ, επιτρέποντάς της να ενεργεί εντός των ορίων των εκχωρημένων εξουσιών της. Περαιτέρω σαν εκδήλωση της κρατικής κυριαρχίας το σύνορο έχει διττή λειτουργία: εσωτερική, που καθορίζει την εδαφική έκταση εντός της οποίας ασκείται η κρατική εξουσία και εξωτερική, που αναφέρεται στο απαραβίαστο κάθε κράτους, στην αναγνώριση της ανεξαρτησίας από τα άλλα κράτη και της εδαφικής ακεραιότητας. Όπως και γίνετε αναφορά στο πρόσφατο παράδειγμα υπεράσπισης των συνόρων στην Ελληνοτουρκική συνοριακή κρίση, το κράτος έχει νόμιμο συμφέρον να ελέγχει την πρόσβαση στην επικράτειά του χάρις της προάσπισης της ασφάλειας και εδαφικής ακεραιότητας. Αυτό όμως δεν ισχύει πάντα, καθώς όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια πολλές φορές το δικαίωμα του κράτους να ελέγχει τα σύνορα του μπορεί να έρχεται σε σύγκρουση με συγκεκριμένα ανθρώπινα δικαιώματα κυρίως των προσφύγων και των μεταναστών.

2 ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ

2.1 Εισαγωγή

Αυτό το Κεφάλαιο παρέχει μια σύνοψη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων που μπορούν να επηρεαστούν σε τρίτες χώρες. Αρχικά εξηγείτε η διαφορά μεταξύ μεταναστών και προσφύγων. Η δεύτερη ενότητα γίνεται αναφορά στο δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και το δικαίωμα ένα άτομο να ζητήσει άσυλο. Στη τρίτη ενότητα αναλύεται η «αρχή της μη επαναπροώθησης», ως αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με βάση τις διάφορες νομικές διατάξεις που προστατεύει η αρχή. Στην τέταρτη ενότητα του κεφαλαίου ρίχνει φως στην απαγόρευση επιστροφής σε μη ασφαλείς χώρες και στην πέμπτη ενότητα δείχνει πως μπορεί να επηρεάσει τα ανθρώπινα δικαιώματα η στέρηση της ελευθερίας και η κράτηση.

2.2 Ορισμός Μεταναστών και Προσφύγων

Σε καταστάσεις όπου οι μετανάστες και οι πρόσφυγες εμποδίζονται να φτάσουν σε ασφαλή σύνορα και αφήνονται ή στέλνονται πίσω σε συνθήκες αντίθετες με τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα, η θεωρητική ένταση μεταξύ της έννοιας της κρατικής κυριαρχίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γίνεται πρακτικό και πραγματικό ζήτημα.

Η έννοια του μετανάστη είναι ευρεία. Γενικά μετανάστης θεωρείται το πρόσωπο εκείνο που εγκαταλείπει την πατρίδα του ή τη χώρα της συνήθους διαμονής του με σκοπό να εγκατασταθεί σε μια άλλη ξένη για αυτόν χώρα. Αναζητούν να ξεφύγουν από την ακραία φτώχεια και γίνεται λόγο για οικονομικούς μετανάστες ή απλά για μετανάστες, δεν δικαιούνται ιδιαίτερη κάλυψη διεθνούς προστασίας, παρόλο που σε κάποιες περιπτώσεις θα μπορούσε η απειλή για την ζωή τους να είναι και για αυτούς εξίσου σοβαρή.

Πρόσφυγες κατά την έννοια του άρθρου 1 (Α) της Συμβάσης της Γενεύης του 1951³⁷ είναι «οι άνθρωποι που προσπαθούν να διαφύγουν από διώξεις, παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απειλές για την ζωή ή τη σωματική τους ακεραιότητα, τον πόλεμο ή τις εμφύλιες συρράξεις». Δηλαδή για όσους εγκαταλείπουν τη χώρα τους προκειμένου να ξεφύγουν από διώξεις, για το καθεστώς των προσφυγών, γίνεται λόγος για αιτούντες άσυλο ή πρόσφυγες.

Σε σχέση με την είσοδο ενός μετανάστη στην επικράτεια μιας ξένης χώρας διακρίνονται οι μετανάστες σε νόμιμους, δηλαδή σε μετανάστες που αναζητούν εργασία σε άλλη χώρα η με σκοπό να επανενωθούν με τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας τους που βρίσκονται στο εξωτερικό έχοντα εξασφαλίσει τη σχετική προς τούτο άδεια, όσο και σε εκείνους που διασχίζουν τα σύνορα χωρίς να διαθέτουν θεώρηση εισόδου (visa) ή αλλού είδους απαραίτητη προς τον σκοπό αυτόν έγκριση εισόδου από τη χώρα υποδοχής. Στην τελευταία περίπτωση γίνεται λόγος για λαθρομετανάστες η για παράνομους η παράτυπους μετανάστες. «Οι αιτούντες διεθνούς προστασία ή ασύλου, όπως και εκείνοι που είναι είτε θύματα εμπορίας ανθρώπων είτε ασυνόδευτοι ανήλικοι είτε ανιθαγενείς, καθώς επίσης και εκείνοι των οποίων απορρίφθηκε η αίτηση ασύλου τους ή δεν μπορούν να απελαθούν από τη χώρα υποδοχής, αποτελούν τις άλλες δυο μεγάλες ομάδες μεταναστών»,³⁸ αυτοί που πληρούν τις προϋποθέσεις να λάβουν διεθνούς προστασίας και εκείνων που χρήζουν ειδική προστασίας.

Η παραπάνω ταξινόμηση των μεταναστών εν μέρει μόνον ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, καθώς όπως αναγνωρίζει η Παγκόσμια Επιτροπή για τη Διεθνή Μετανάστευση «ένας μετανάστης μπορεί να ανήκει σε μια η περισσότερες κατηγορίες συγχρόνως, καθώς κατά τη μεταναστευτική πορεία, μπορεί να περάσει από τη μια κατηγορία στην άλλη ή μπορεί να ζητήσει να του αναγνωρίσουν οι αρχές της χώρας υποδοχής ότι ανήκει σε άλλη κατηγορία η ακόμα και όταν οι συνθήκες που υπάρχουν τη δεδομένη στιγμή τον οδηγήσουν από νόμιμο μετανάστη που ήταν να γίνει παράτυπος, εάν λ.χ. υπερβεί το χρόνο της αδειάς διαμονής του και δεν μπορεί πλέον να την ανανεώσει».³⁹

Με βάση τα παραπάνω ο ορός μετανάστης υπό την ευρεία του έννοια υπονοεί κάθε άνθρωπο που βρίσκεται εκτός χώρας προέλευσης ή ιθαγένειας του, ανεξάρτητα από τον λόγο που τον ανάγκασε να την εγκαταλείψει. Όταν όμως κρίνονται οι συνθήκες ή κάποια δικαιώματα που αφορούν μόνον σε κάποιες κατηγορίες από αυτούς, τότε γίνεται λόγος για πρόσφυγες, για

³⁷ “Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς του Πρόσφυγα”, διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/04-symvasiprotokollo.pdf>

³⁸ Παπασιώπη Π. Ζ., *Δίκαιο Αλλοδαπών*, Σάκκουλα, 2015, σελ.8

³⁹ Παπασιώπη Π. Ζ., *Δίκαιο Αλλοδαπών*, Σάκκουλα, 2015, σελ.8

δικαιούχους επικουρικής προστασίας, για αιτούντες άσυλο, για ασυνόδευτους ανήλικους, για θύματα εμπορίας ανθρώπων, για θύματα παράνομης διακίνησης.⁴⁰

2.3 Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και το δικαίωμα του ατόμου να ζητήσει άσυλο

Το άρθρο 13 της «Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα» (ΟΔΑΔ) παρέχει σε όλους το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και το άρθρο 14 ΟΔΑΔ κατοχυρώνει το δικαίωμα να ζητήσει κάποιος άσυλο. Υπάρχει εγγενής αξιοπρέπεια σε κάθε άτομο «Όλοι οι άνθρωποι γεννιούνται ελεύθεροι και ίσοι στην αξιοπρέπεια και τα δικαιώματα»⁴¹ και όλοι έχουν δικαίωμα στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς, την ιθαγένεια ή την καταγωγή τους. Κατά συνέπεια, παρόλο που το διεθνές δίκαιο δεν υποχρεώνει τα κράτη να χορηγούν άσυλο, η υποχρέωση προστασίας των ατόμων ισχύει για όλη τη διαδικασία μετανάστευσης και ασύλου. Ωστόσο, αυτή η υποχρέωση μπορεί να δεσμεύει διαφορετικές καταστάσεις σε διαφορετικούς βαθμούς.⁴²

Μία από τις κύριες ανησυχίες που εγείρονται κατά την διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου είναι η «αναπόφευκτη επιδείνωση των συνθηκών σε τέτοια κέντρα».⁴³ Οι φτωχότερες συνθήκες μπορούν να αναφέρονται στις φυσικές και υλικές πτυχές, αλλά και στην υποβάθμιση των νομικών διασφαλίσεων στις διαδικασίες στα κέντρα εξέτασης ασύλου. Από την άλλη μεριά, το επιδιωκόμενο αποτρεπτικό αποτέλεσμα μπορεί να ισοδυναμεί με μείωση της πρόσβασης στο δικαίωμα ασύλου, που κατοχυρώνεται στα άρθρα 14 ΟΔΑΔ και 18 του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ».⁴⁴ Η αντίληψη των φτωχότερων συνθηκών, των μεγαλύτερων χρόνων εξέτασης αιτήσεων ασύλου και των χαμηλότερων δυνατοτήτων διαρκών λύσεων μπορεί στην πραγματικότητα να ενθαρρύνει τις στρατηγικές αποφυγής και

⁴⁰ Παπασιώπη Π. Ζ., *Δίκαιο Αλλοδαπών*, Σάκκουλα, 2015, σελ.8

⁴¹ Άρθρο 1 “Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα”, διαθέσιμο στο https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf

⁴² Goodwin-Gill G. S., “The Extraterritorial Processing of Claims to Asylum or Protection: The Legal Responsibilities of States and International Organisations”, 2007, σελ.30

⁴³ Carrera S. and Guild E., ‘Offshore processing of asylum applications Out of sight, out of mind?’ CEPS Commentary, 2017.

⁴⁴ Άρθρο 18 του “Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

να οδηγήσει στην παράνομη μετανάστευση, αντί να την αποθαρρύνει, μεταφράζοντας έτσι σε υψηλότερο ανθρώπινο κόστος.

Οι αιτούντες άσυλο έχουν δικαίωμα αποτελεσματικής προστασία, η οποία «δεν είναι μια νομική έννοια ως τέτοια, αλλά ένα πρότυπο συμμόρφωσης που έχει κατασκευαστεί με τον πρόσφυγα, τον αιτούντα άσυλο και τα δικαιώματα... στο μυαλό».⁴⁵ Δίπλα στην υποχρέωση του κράτους «να σέβεται και να διασφαλίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα όλων εντός του αποτελεσματικού ελέγχου του».⁴⁶ Αυτά περιλαμβάνουν την κατάλληλη αναγνώριση, εγγραφή και έκδοση τεκμηρίωσης, πρόσβαση σε διερμηνείς και εγγυήσεις για ομάδες με ειδικές ανάγκες.

2.4 Η αρχή της μη επαναπροώθησης

Η «αρχή της μη επαναπροώθησης» για τους πρόσφυγες όπως ορίζεται στο άρθρο 33 της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες του 1951,⁴⁷ απαγορεύει την επιστροφή των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο σε χώρες όπου κινδυνεύουν να διωχθούν.

Για όλους τους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το νομικό τους καθεστώς, η «αρχή της μη επαναπροώθησης» αποτελεί βασική συνιστώσα της «απαγόρευσης βασανιστηρίων και σκληρής, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας που κατοχυρώνεται στο άρθρο 7 του Διεθνούς Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών του 1966 για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα»⁴⁸ και πολιτικά δικαιώματα και στο «άρθρο 3 της σύμβασης του ΟΗΕ του 1984»⁴⁹ κατά των βασανιστηρίων και άλλων σκληρών, απάνθρωπων ή εξευτελιστικών μεταχειρίσεων ή τιμωρίας.

⁴⁵ Goodwin-Gill G. S., "The Extraterritorial Processing of Claims to Asylum or Protection: The Legal Responsibilities of States and International Organisations", 2007, σελ.38.

⁴⁶ UNHCR, "Global Consultations on International Protection, Asylum processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)", διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/protection/globalconsult/3b389254a/asylum-processes-fair-efficient-asylum-procedures.html>

⁴⁷ Άρθρο 33 της "Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς του Πρόσφυγα", διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/04-symvasiprotokollo.pdf>

⁴⁸ Άρθρο 7 του "Διεθνούς Συμφώνου των Ηνωμένων Εθνών του 1966 για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα" <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CCPR.aspx>

⁴⁹ Άρθρο 3 "Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του 1984" διαθέσιμο στο <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

Σύμφωνα με την «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)»,⁵⁰ το άρθρο 2 στο δικαίωμα στη ζωή και στο άρθρο 3 που αναφέρεται στην «απαγόρευση βασανιστηρίων, απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας απαγορεύουν την επιστροφή ατόμου που θα αντιμετώπιζε πραγματικό κίνδυνο μεταχείρισης που αντιβαίνει στις εν λόγω διατάξεις». Τα κράτη ευθύνονται για παραβάσεις των υποχρεώσεών τους που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ.

Όσον αφορά το καθεστώς θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ, η «αρχή της μη επαναπροώθησης» έχει επίσης κεντρική θέση. Αντικατοπτρίζεται στο άρθρο 78 παράγραφος 1 της «Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ».⁵¹ Τα άρθρα 18 και 19 του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ»⁵² περιλαμβάνουν επίσης την απαγόρευση επαναπροώθησης, η οποία ορίζεται περαιτέρω στο παράγωγο δίκαιο της ΕΕ και ισχύει για πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο και μετανάστες σε παράτυπη κατάσταση. Ουσιαστικά, αυτές οι διατάξεις αντικατοπτρίζουν τις διεθνείς υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα που αναλαμβάνουν τα κράτη μέλη της ΕΕ.

Σύμφωνα με τα άρθρα 3 και 4 του κώδικα συνόρων του Σένγκεν,⁵³ «ο συνοριακός έλεγχος πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα των προσφύγων και των ατόμων που ζητούν διεθνή προστασία».

Σύμφωνα με το άρθρο 9 της «οδηγίας 2013/32 / ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου»,⁵⁴ οι αιτούντες άσυλο μπορούν να παραμείνουν στο έδαφος κράτους μέλους της ΕΕ έως ότου ληφθεί απόφαση σχετικά με την αίτησή τους. «Οι διαδικασίες επιστροφής πρέπει να εφαρμόζονται λαμβάνοντας υπόψη τα καλύτερα συμφέροντα του παιδιού, την οικογενειακή ζωή, την κατάσταση της υγείας του ενδιαφερομένου και την αρχή της μη επαναπροώθησης».⁵⁵

⁵⁰ «Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

⁵¹ Άρθρο 78 παράγραφος 1 της «Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ» διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁵² Άρθρα 18 και 19 του «Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

⁵³ «Κανονισμός (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κώδικας συνόρων του Σένγκεν)», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0399>

⁵⁴ Άρθρο 9 της «Οδηγίας 2013/32 / ΕΕ σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιτύπωση)», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032>

⁵⁵ Άρθρο 5 της «Οδηγίας 2008 / 115 / ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115>

2.5 Απαγόρευση επιστροφής σε μη ασφαλείς χώρες

Σύμφωνα με την ΕΣΔΑ «τα κράτη μέλη δεν πρέπει να εκθέτουν ένα άτομο σε πραγματικό κίνδυνο θανατικής ποινής, βασανιστηρίων ή απάνθρωπης ή εξευτελιστικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, δίωξης ή σοβαρής παραβίασης άλλων θεμελιωδών δικαιωμάτων».⁵⁶

Αυτό ισχύει επίσης κατά την επιστροφή ενός αιτούντος άσυλο σε χώρα διαμετακόμισης που μπορεί να χαρακτηριστεί ως «ασφαλής τρίτη χώρα», αλλά δεν προσφέρει από μόνη της επαρκείς εγγυήσεις κατά της επαναπροώθησης.

Η κατάσταση απομάκρυνσης δεν μπορεί απλώς να υποθέσει ότι το άτομο θα αντιμετωπίζεται στην τρίτη χώρα υποδοχής σύμφωνα με τα πρότυπα ΕΣΔΑ. Οι αρχές πρέπει να διενεργούν αυστηρή και ενημερωμένη αξιολόγηση, ιδίως όσον αφορά την προσβασιμότητα και τη λειτουργία του συστήματος ασύλου της χώρας υποδοχής και των διασφαλίσεων στην πράξη.

Σύμφωνα με το διεθνές και το κοινοτικό δίκαιο, ένα κράτος μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση ασύλου σε άτομο που είχε ήδη βρει ασφάλεια σε τρίτη χώρα. Τα άρθρα 36-39 της οδηγίας 2013/32 / ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου⁵⁷ ορίζουν τις απαιτήσεις και τις εγγυήσεις. Σύμφωνα με το άρθρο 36 της οδηγίας, η απόρριψη ενός αιτούντος επειδή είχε βρει προστασία σε τρίτη χώρα πρέπει, ωστόσο, να αποδειχθεί μετά την εξέταση της συγκεκριμένης υπόθεσης.

2.6 Στέρηση της ελευθερίας και κράτηση

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ,⁵⁸ η κράτηση μεταναστών και αιτούντων άσυλο πρέπει να βασίζεται στο νόμο και να υπάρχουν οι κατάλληλες δικλείδες ασφαλείας. Οι συνθήκες κράτησης θα πρέπει να είναι κατάλληλες και η διάρκεια της κράτησης δεν πρέπει να υπερβαίνει αυτό που λογικά απαιτείται. Οι διαδικασίες πρέπει να διεξάγονται με τη δέουσα

⁵⁶ “Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου”, διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

⁵⁷ Άρθρα 36-39 της “Οδηγία 2013/32 / ΕΕ σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032>

⁵⁸ Άρθρο 5 για δικαίωμα ελευθερίας και ασφάλειας της “Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου” https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

επιμέλεια και πρέπει να υπάρχει ρεαλιστική προοπτική ελευθέρωσης και απομάκρυνσης από το κράτος.

Σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ για το άσυλο και την επιστροφή, απαγορεύεται η κράτηση αποκλειστικά και μόνο λόγω αιτήματος ασύλου ή απλώς παράτυπης εισόδου ή παραμονής. Για να αποφευχθεί η αυθαίρετη κράτηση, οι αρχές πρέπει να πληρούν πρόσθετες προϋποθέσεις, όπως η αιτιολόγηση οποιασδήποτε κράτησης⁵⁹ και η δυνατότητα στον κρατούμενο να έχει πρόσβαση σε ταχεία δικαστική αναθεώρηση.⁶⁰

Επιπλέον, η κράτηση για άσυλο πρέπει να είναι όσο το δυνατόν συντομότερη. Όταν στερούνται της ελευθερίας τους, οι άνθρωποι πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανθρώπινο και αξιοπρεπή τρόπο.

Η κράτηση παιδιών μετανάστευσης πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση, για το συντομότερο χρονικό διάστημα και μετά τη διαπίστωση ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν αποτελεσματικά εναλλακτικά μέτρα. Τα ασυνόδευτα παιδιά μπορούν να κρατούνται μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

2.7 Συμπεράσματα

Αυτό το κεφάλαιο παρείχε μια κατανόηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων που μπορούν να επηρεαστούν μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης. Εξηγείται η διαφορά μεταξύ μεταναστών και προσφύγων, όλοι όμως έχουν δικαίωμα στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων τους, ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς, την ιθαγένεια ή την καταγωγή τους. Πρέπει να προστατευτούν συγκεκριμένα δικαιώματα ειδικά σε τρίτα κράτη όπως η «αρχή της μη επαναπροώθησης», η οποία ως αρχή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απαγορεύει την επιστροφή των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο σε χώρες όπου κινδυνεύουν να διωχθούν, η απαγόρευση επιστροφής σε μη ασφαλή χώρες, η στέρηση της ελευθερίας και η κράτηση. Παρ' όλα αυτά, ακόμη και αν τα νομικά ζητήματα που απαριθμούνται μέχρι στιγμής έχουν ληφθεί υπόψη από την ΕΕ και τα κράτη-

⁵⁹ Άρθρα 8-11 της "Οδηγία 2013/33 / ΕΕ, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιάρθρωση)", διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033>

⁶⁰ Άρθρα 15-17 της "Οδηγία 2008 / 115 / ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών", διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115>

μέλη πριν προχωρήσουν σε εξωεδαφική διαχείριση, δεν μπορεί να αποκλειστεί η πιθανότητα μεταγενέστερων παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Σε αυτήν την περίπτωση, είναι σημαντικό να καθοριστεί σε ποιο πλαίσιο θα πρέπει να αξιολογηθούν αυτές οι παραβιάσεις και τι ακριβώς είναι η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης. Αυτά τα ζητήματα θα αναλυθούν στην συνέχεια.

3 Η ΕΞΩΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

3.1 Εισαγωγή

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην εξέλιξη της νομοθεσίας και των πολιτικών της ΕΕ για το άσυλο. Για την προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών και των προσφύγων σε σχέση με τα τρίτα κράτη παρουσιάζετε το νομικό πλαίσιο για το δίκαιο του ασύλου στην ΕΕ και συγκεκριμένα η πρώτη ενότητα αναφέρεται στη «Συνθήκη της Λισαβόνας», στη δεύτερη ενότητα στη «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» και η τρίτη ενότητα στο «κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου». Η τέταρτη ενότητα περιγράφει τον όρο εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης παρουσιάζοντας την εξέλιξη των εξωεδαφικών πολιτικών σε τρίτες χώρες φθάνοντας τελικά στην ΕΕ. Στη τελευταία ενότητα γίνεται αναφορά σχετικά με την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης στην ΕΕ.

3.2 Η Συνθήκη της Λισαβόνας για τα ζητήματα της Μετανάστευσης

Η «Συνθήκη της Λισαβόνας, η οποία τέθηκε σε ισχύ τον Δεκέμβριο του 2009»⁶¹ και «εισήγαγε την διαδικασία της απόφασης με ειδική πλειοψηφία σε θέματα νόμιμης μετανάστευσης, καθώς και μια νέα νομική βάση για τα μέτρα ένταξης».⁶² «Η συνήθης νομοθετική διαδικασία εφαρμόζεται πλέον για τις πολιτικές που αφορούν τόσο την παράτυπη όσο και τη νόμιμη μετανάστευση, καθιστώντας το Κοινοβούλιο συν-νομοθέτη σε ίση βάση με το Συμβούλιο». Ωστόσο, σε περίπτωση αιφνίδιας εισροής υπηκόων τρίτων χωρών, «τα προσωρινά μέτρα λαμβάνονται μόνο από το Συμβούλιο, μετά από διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο».⁶³ Το άρθρο 78 της ΣΛΕΕ σηματοδοτεί την πρώτη φορά που το «Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου» (ΚΕΣΑ)⁶⁴ αναφέρεται ρητά στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ. Αυτό το άρθρο επιβεβαιώνει επίσης την υποχρεωτική συμμόρφωση της πολιτικής ασύλου

⁶¹ Παπαγιάννης Δ., *Ευρωπαϊκό Δίκαιο τέταρτη έκδοση*, Σάκκουλα, 2011, σελ.34

⁶² «Συνθήκη της Λισαβόνας», διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>

⁶³ Άρθρο 78 παράγραφος 3 ΣΛΕΕ <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁶⁴ «Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου», διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en

της ΕΕ με τη «Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς του πρόσφυγα» και άλλες σχετικές συνθήκες. Κατά συνέπεια, το παράγωγο δίκαιο της ΕΕ για το άσυλο πρέπει να συμμορφώνεται με τη «Σύμβαση της Γενεύης», με ποινή παράβασης της ΣΛΕΕ, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει στην ακύρωση της εν λόγω νομοθεσίας.⁶⁵ Επιπλέον, «Οι πολιτικές της Ένωσης που προβλέπονται ... και η εφαρμογή τους διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών»⁶⁶ όπως αναφέρεται στο άρθρο 80 ΣΛΕΕ, έτσι οι αρχές της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής των ευθυνών μεταξύ των κρατών-μελών κατά την εφαρμογή του ΚΕΣΑ κατοχυρώθηκαν στο άρθρο 80 ΣΛΕΕ. Η αλληλεγγύη μεταξύ των κρατών-μελών αναφέρεται επίσης στο άρθρο 67 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ, το οποίο ορίζει ότι «η κοινή πολιτική ασύλου πρέπει να είναι δίκαιη έναντι των υπηκόων τρίτων χωρών».

Το άρθρο 78 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ⁶⁷ ορίζει το πεδίο των αρμοδιοτήτων της ΕΕ, απαριθμώντας τα βασικά στοιχεία του ΚΕΣΑ. Το άρθρο 78 παράγραφος 2 στοιχείο ζ), το οποίο προβλέπει τη δυνατότητα έγκρισης μέτρων που περιλαμβάνουν την «εταιρικές σχέσεις και συνεργασία με τρίτες χώρες για τη διαχείριση των ροών προσώπων που ζητούν άσυλο ή επικουρική ή προσωρινή προστασία».⁶⁸ Η «Συνθήκη της Λισαβόνας» κατέστησε, επιπλέον, σαφές ότι η ΕΕ στο άρθρο 79 παράγραφος 5 ΣΛΕΕ «δεν θίγει το δικαίωμα των κρατών μελών να καθορίζουν τον όγκο των εισερχομένων υπηκόων τρίτων χωρών, προερχομένων από τρίτες χώρες, στο έδαφός τους με σκοπό την αναζήτηση μισθωτής ή μη μισθωτής εργασίας»⁶⁹ έχοντας έτσι «συντρέχουσα αρμοδιότητα» με τα κράτη-μέλη στον τομέα αυτόν όπως και στον αριθμό που επιτρέπεται να γίνονται δεκτοί σε κάθε κράτος για εύρεση εργασίας. «Το Δικαστήριο της ΕΕ έχει πλέον πλήρη αρμοδιότητα στον τομέα της μετανάστευσης και του ασύλου».⁷⁰

⁶⁵ Hailbronner K. and Thym D., *“Legal Framework for EU Asylum Policy”*, EU Immigration and Asylum Law, 2016, σελ.1029

⁶⁶ Άρθρο 80 της ΣΛΕΕ - <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-80-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁶⁷ Άρθρο 78 παράγραφος 2 της ΣΛΕΕ - <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁶⁸ Άρθρο 78 παρ.2 στοιχείο (ζ) της ΣΛΕΕ - <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁶⁹ Άρθρο 79 παράγραφος 5 της ΣΛΕΕ - <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-79-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

⁷⁰ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η Μεταναστευτική πολιτική, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7>

3.3 «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας»

Η ρητή έγκριση της «εξωτερικής διάστασης» της μεταναστευτικής πολιτικής πραγματοποιήθηκε στη «Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε το 1999»⁷¹ και μέσω της έγκρισης της «Συνολικής Προσέγγισης για τη Μετανάστευση» και της στρατηγικής της για τη μεταναστευτική διαδρομή το 2005⁷² «Η Συνολική Προσέγγιση για τη Μετανάστευση» βασίστηκε έντονα στις αρχές της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών-μελών, της εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες και της προστασίας των μεταναστών, ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων.

«Η Συνολική Προσέγγισης για τη Μετανάστευση» μετονομάστηκε αργότερα το 2011 σε «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας», καθιστώντας το γενικό πλαίσιο των εξωτερικών πολιτικών μετανάστευσης και του ασύλου. Η «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» παρέχει συνεργασία μεταξύ τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης μέσω διμερών και περιφερειακών σχεδίων δράσης, νομικών μέσων και διευκόλυνσης του διαλόγου. Τα διμερή πλαίσια συνεργασίας στο πλαίσιο του αποτελούνται από Συνεργασίες Κινητικότητας και Κοινές Ατζέντες για τη Μετανάστευση και την Κινητικότητα. «Η Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» αποτελεί ένα γενικό πολιτικό πλαίσιο για διάλογο και συνεργασία με τρίτες χώρες που βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες: «νόμιμη μετανάστευση και κινητικότητα, παράτυπη μετανάστευση και εμπορία ανθρώπων και σωματεμπορία, διεθνής προστασία και πολιτική για το άσυλο, και μεγιστοποίηση του αναπτυξιακού αντικτύπου της μετανάστευσης και της κινητικότητας».⁷³

Έτσι με βάση αυτό το πλαίσιο το «Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η Τουρκία κατέληξαν σε συμφωνία τον Μάρτιο του 2016 με στόχο τη μείωση της ροής παράτυπων μεταναστών μέσω της Τουρκίας προς την Ευρώπη».⁷⁴

⁷¹ “Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε”, διαθέσιμο στο https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm

⁷² Cobarrubias S., “Mapping Illegality: The i-Map and the Cartopolitics of Migration Management at a Distance” *Antipode*, τομ. 51, 2019, σσ. 770-794. σελ. 775.

⁷³ Andrade P. G., “EU cooperation with third countries in the field of migration”, *Study of the European Parliament, Policy Department of Citizens' rights and Constitutional Affairs*, 2015, σελ.34

⁷⁴ European Parliament, “Legislative Train Towards a New Policy on Migration”, 2020, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/api/stages/report/current/theme/towards-a-new-policy-on-migration/file/eu-turkey-statement-action-plan>

Σύμφωνα με τη Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, «όλοι οι νέοι παράτυποι μετανάστες και αιτούντες άσυλο που φτάνουν στα ελληνικά νησιά από την Τουρκία και των οποίων οι αιτήσεις ασύλου έχουν κριθεί απαράδεκτες θα πρέπει να επιστρέφουν στην Τουρκία».⁷⁵ Επίσης, «για κάθε Σύριο που επιστρέφει στην Τουρκία, ένας άλλος Σύριος θα επανεγκαθίσταται στην ΕΕ, με αντάλλαγμα την περαιτέρω ελευθέρωση του καθεστώτος των θεωρήσεων για τους Τούρκους πολίτες και την καταβολή ποσού ύψους 6 δισ. ευρώ στο πλαίσιο της Διευκόλυνσης για τους Πρόσφυγες στην Τουρκία».⁷⁶

Σε παγκόσμιο επίπεδο, «το 2016 τον Σεπτέμβριο η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών ενέκρινε ομόφωνα τη Διακήρυξη της Νέας Υόρκης για τους πρόσφυγες και τους μετανάστες»,⁷⁷ μια πολιτική διακήρυξη σταθμός, που σκοπό έχει να βελτιώσει τον τρόπο με τον οποίο η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει τις μεγάλες μετακινήσεις μεταναστών και προσφύγων. Η «Διακήρυξη της Νέας Υόρκης» καθορίζει μια αποτελεσματική μέθοδο χειρισμού του προσφυγικού, με αναλυτικά μέτρα για την ανακούφιση της πίεσης στις χώρες που υποδέχονται αιτητές ασύλου, ενισχύει την αυτονομία των προσφύγων και την επιστροφή με αξιοπρεπή και ασφαλή τρόπο στα τρίτα κράτη. «Στο πλαίσιο της παρακολούθησης της Διακήρυξης της Νέας Υόρκης του 2016, η Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες προτείνει ένα παγκόσμιο σύμφωνο για τους πρόσφυγες στην ετήσια έκθεσή της προς τη Γενική Συνέλευση του 2018».⁷⁸

Σήμερα, η ΕΕ έχει επιβάλει ένα «όραμα κοινής ευθύνης», που στοχεύει στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των προσφύγων και των μεταναστών, διευρύνοντας την πρόσβαση της επανεγκατάστασης σε τρίτες χώρες και χαλαρώνοντας την πίεση και την εξάρτηση από χώρες εξωτερικών συνόρων της ΕΕ που φιλοξενούν πρόσφυγες.⁷⁹ Η μελλοντική πολιτική της ΕΕ επικεντρώνεται στη διαμόρφωση αυτού του «οράματος κοινής ευθύνης» για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης, αλλά προχωρά πέρα από το έδαφος της ΕΕ,

⁷⁵ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁷⁶ Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016, διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

⁷⁷ “New York Declaration for Refugees and Migrants”, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/57e39d987>

⁷⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο η Μεταναστευτική πολιτική, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7>

⁷⁹ “Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες”, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/comprehensive-refugee-response-framework-crrf.html>

επεκτείνοντας τα σύνορα της ΕΕ και εξωτερικεύοντας τη διαχείριση της μετανάστευσης σε τρίτες χώρες.

Soft law και μη δεσμευτικά μέσα, όπως το «Παγκόσμιο Σύμφωνο για την Ασφαλή, Ομαλή και Τακτική Μετανάστευση» και το «Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες» εγκρίθηκαν με τη «Διακήρυξη της Νέας Υόρκης το 2016» και ενήργησαν για να καλύψουν το κενό ορισμένων νόμων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η ιδέα είναι ότι ο Soft law διαδραματίζει «προοδευτικό ρόλο» στην αύξηση των προτύπων προστασίας, και τελικά τη σταθεροποίησή τους και τα κράτη μέλη άρχισαν να συμμορφώνεται με αυτούς τους ενδεχόμενους «κανόνες» που μπορούν να τονώσουν την ανάπτυξη νομικά δεσμευτικών κανόνων.⁸⁰ Παρόλο που, αυτές οι συμφωνίες δεν έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, προορίζονται να διασφαλίσουν τη συμμόρφωση με τα πρότυπα ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το «Παγκόσμιο Σύμφωνο για τους Πρόσφυγες» παρέχει ένα διαρθρωτικό πλαίσιο για την ευθύνη και τον επιμερισμό των βαρών σε χώρες που δέχονται και φιλοξενούν πρόσφυγες, περιγράφοντας επίσης την απαίτηση υποδοχής και εισδοχής με ορισμένες βασικές προτάσεις για να καταστούν τα κέντρα υποδοχής ειδικά για το φύλο και την ηλικία.⁸¹

3.4 Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου

Οι αιτούντες άσυλο εντός της επικράτειας της ΕΕ μπορούν να αποκτήσουν δικαιώματα βάσει του κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου (ΚΕΣΑ).⁸² Η δεύτερη φάση του ΚΕΣΑ ιδρύθηκε ως αποτέλεσμα του Προγράμματος της Χάγης (με βάση τις τρέχουσες εργασίες του Προγράμματος του Τάμπερε), το οποίο έδειξε την ανάγκη έγκαιρης εφαρμογής όλων των μέτρων στον τομέα της «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης».⁸³ Το πρόγραμμα σκιαγράφησε την κατάρτιση σχεδίου για την απαραίτητη δράση σχετικά με την εξωτερική διάσταση του ασύλου και της μετανάστευσης. Κατά τη δεύτερη φάση του ΚΕΣΑ, η Επιτροπή πρότεινε να αντικατασταθούν τα υφιστάμενα ελάχιστα πρότυπα του ΚΕΣΑ με ένα κοινό

⁸⁰ Gammeltoft H. T., “The Normative Impact of the Global Compact on Refugees International Journal of Refugee Law”, International Journal of Refugee Law, τομ.30, τχ. 4, 2018, σσ. 605–610

⁸¹ Gammeltoft H. T., “The Normative Impact of the Global Compact on Refugees International Journal of Refugee Law”, International Journal of Refugee Law, τομ.30, τχ. 4, 2018, σσ. 605–610

⁸² «Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου» διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en

⁸³ COUNCIL, “The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union”, (2005/C 53/01), διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>

σύνολο κανόνων που αποσκοπούν στη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ των κρατών-μελών, εστιάζοντας στη νομοθετική εναρμόνιση.⁸⁴ Αποφασίστηκε ότι υπήρχε η ανάγκη εξωεδαφικής διαχείρισης της μεταναστευτικής πολιτικής, η οποία έγινε βασικό θέμα συζήτησης και πως είναι απαραίτητη αλλαγή μετά το θάνατο χιλιάδων μεταναστών που προσπαθούσαν να διασχίσουν τη Μεσόγειο. Η ανταπόκριση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ συνίστατο σε ένα συνδυασμό επιχειρήσεων υπό την ηγεσία του Frontex, των συστημάτων επανεγκατάστασης και συνολικά μια ενισχυμένη επείγουσα ανάγκη για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης στην πηγή.⁸⁵ Το ΚΕΣΑ αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ στον τομέα του ασύλου, το οποίο «ρυθμίζει και θέτει κοινά πρότυπα στον τομέα της διεθνούς προστασίας με σκοπό την ανάπτυξη κοινών εννοιών και κριτηρίων και την εναρμόνιση της ερμηνείας και της εφαρμογής του δικαίου ασύλου μεταξύ των κρατών-μελών»⁸⁶ Αν και βασίζεται και αναπτύχθηκε σύμφωνα με τη Σύμβαση και το Πρωτόκολλο της Γενεύης, υπερβαίνει το πεδίο εφαρμογής τους, καθώς ρυθμίζει όλες τις πτυχές του ασύλου.

Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου περιλαμβάνει: «Η οδηγία για τα προσόντα 2011/95 / ΕΕ, την οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου 2013/32 / ΕΕ, την οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής 2013/33 / ΕΕ, τον κανονισμό του Δουβλίνου III (ΕΕ) αριθ. 604/2013 και Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 603/2013 Eurodac». Οι οδηγίες του ΚΕΣΑ θα συζητηθούν εν συντομία για να δώσουν μια επισκόπηση των δικαιωμάτων που παρέχονται στους μετανάστες και τους αιτούντες άσυλο εντός της επικράτειας της ΕΕ όσον αφορά την υποδοχή, τα προσόντα για άσυλο και επικουρική προστασία, την επιστροφή και την ευθύνη των κρατών-μελών κατά την εξέταση των αιτήσεων ασύλου.

Η “Οδηγία 2011/95/ΕΕ”⁸⁷ σχετικά με «τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας». Αυτά τα πρότυπα καθορίζουν ποιος πληροί τις

⁸⁴ Hailbronner K. and Thym D., ‘*Legal Framework for EU Asylum Policy*’, EU Immigration and Asylum Law, 2016, σελ.1029

⁸⁵ COUNCIL, “The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union”, (2005/C 53/01), διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>

⁸⁶ European Asylum Support Office, ‘An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals – A Judicial Analysis’, 2016, διαθέσιμο στο <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0216138ENN.PDF>, σελ.34

⁸⁷ “Οδηγία 2011/95/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>

προϋποθέσεις για διεθνή προστασία (άρθρο 4), πιστοποίηση για ποιος θεωρείται πρόσφυγας (άρθρο 9), προσόντα για επικουρική προστασία (άρθρο 15) και προστασία από επαναπροώθηση (άρθρο 21). Η παρούσα οδηγία περιγράφει πώς ένα άτομο πληροί τις προϋποθέσεις για πρόσφυγες, τι είναι «Πράξεις δίωξης» και τις διάφορες μορφές που μπορεί να λάβει και οι «Λόγοι δίωξης» εναντίον του ατόμου, όπως στόχευση της φυλής, της θρησκείας, ιθαγένεια κ.λπ. Ένα άτομο πληροί τις προϋποθέσεις για επικουρική προστασία όταν υπάρχει κίνδυνος σοβαρής βλάβης ή βασανιστηρίων εάν το άτομο επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του και εάν το άτομο είναι ανιθαγενές. Μόνο για τους πρόσφυγες αφορά το περιεχόμενο της επικουρικής προστασίας που καταργεί τη δυνατότητα ορισμένων κρατών της ΕΕ να περιορίσουν την πρόσβαση των δικαιωμάτων τους. Επικουρική προστασία παρέχεται σε ένα άτομο που ζητά άσυλο και δεν πληροί τις προϋποθέσεις ως πρόσφυγας, και συνεπώς προσφέρει προστασία από την επαναπροώθηση, η οποία είναι η πράξη του εξαναγκασμού προσφύγων ή αιτούντων άσυλο σε ορισμένες περιπτώσεις εκείνων των οποίων η αξίωση ή το καθεστώς δεν έχει ακόμη καθοριστεί σε μια χώρα στην οποία θα αντιμετωπίσουν σοβαρές βλάβες, διώξεις ή απάνθρωπη ή εξευτελιστική μεταχείριση. Το άρθρο 21 της οδηγίας για την πιστοποίηση προστατεύει από τη μη επαναπροώθηση για να διασφαλίσει ότι κανείς δεν θα επιστρέψει στη δίωξη.

Η “Οδηγία 2013/32 / ΕΕ”⁸⁸ περιγράφει «κοινά πρότυπα διαδικασιών ασύλου, διασφαλίσεων και εγγυήσεων, όπως η πρόσβαση σε δίκαιες και αποτελεσματικές διαδικασίες ασύλου». Θεσπίζει επίσης σαφείς κανόνες σχετικά με τον τρόπο υποβολής αίτησης ασύλου, ορίζοντας τις αρμόδιες αρχές και το δικαίωμα παραμονής σε κράτος μέλος εν αναμονή της εξέτασης της αίτησης ασύλου (άρθρο 9). Το πιο σημαντικό, οι αιτήσεις διεθνούς προστασίας πρέπει να εξετάζονται σε ατομική βάση. Θα πρέπει να εξεταστούν αντικειμενικά και αμερόληπτα σε άλλους παράγοντες(άρθρο 3). Επιπλέον, τα κράτη θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι η εξεταστική αρχή διαθέτει ακριβείς και ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με τη γενική κατάσταση από πηγές όπως η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ και οι σχετικοί οργανισμοί ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και όπου είναι απαραίτητο, από τις χώρες από τις οποίες έχουν περάσει. (Άρθρο 10 σημείο β)

⁸⁸ “Οδηγία 2013/32 / ΕΕ σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032>

Η “Οδηγία 2013/33 / ΕΕ”⁸⁹ περιγράφει «τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία». Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε όλα τα στάδια και τους τύπους διαδικασιών σχετικά με τους αιτούντες διεθνή προστασία, σε όλες τις τοποθεσίες και εγκαταστάσεις που φιλοξενούν αιτούντες, για όσο διάστημα επιτρέπεται να παραμείνουν σε έδαφος κράτους μέλους. Η κράτηση πρέπει να αποτελεί έσχατη λύση. Θα πρέπει να δίνεται μόνο όταν είναι απαραίτητο για επιστροφή, μόνο κατά την εκτίμηση του ατόμου για την αναγκαιότητα κράτησης⁹⁰ και πρέπει να έχει τη συντομότερη δυνατή διάρκεια (άρθρο 9). Παρόλο που τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη δεν έχουν ακόμη αποφασίσει να κάνουν εξωεδαφικά κέντρα κράτησης ή κέντρα εξέτασης αιτήσεων ασύλου, εξακολουθούν να επικεντρώνονται ενεργά στην πρόληψη παράτυπων μεταναστών μέσω πολιτικών παρακολούθησης, οι οποίες μπορούν να θέσουν τους μετανάστες σε καταστάσεις αόριστης ή απάνθρωπης κράτησης κατά την επιστροφή στη χώρα αναχώρησής τους. Η υποχρεωτική κράτηση που αντιμετωπίζουν παράτυποι μετανάστες σε τρίτες χώρες συχνά δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο, δεν έχει μέγιστα χρονικά όρια, δεν προσφέρει εγγυήσεις για επιλογές επανεγκατάστασης και μπορεί να διαρκέσει επ’ αόριστον σε απάνθρωπες και εξευτελιστικές συνθήκες.

3.5 Εξωεδαφική Διαχείριση της Μετανάστευσης

Η διαδικασία εξωεδαφική διαχείριση της μεταναστευτικής πολιτικής από την ΕΕ χαρακτηρίστηκε ως «μετατόπιση του ελέγχου της μετανάστευσης».⁹¹ Οι πολιτικές εξωεδαφικής διαχείρισης ακολουθούνται με στόχο να βοηθήσουν τρίτες χώρες στον έλεγχο και τη διαχείριση της μετανάστευσης. Παραδείγματα αυτών των συστημάτων περιλαμβάνουν πολιτικές και πρακτικές που ενθαρρύνουν τις τρίτες χώρες να αποτρέψουν τους μετανάστες από τη μετανάστευση στην περίπτωση μας στην Ευρώπη μέσω κινήτρων για τα άτομα να παραμείνουν εκτός του εδάφους της Ευρώπης και επίσης μέσω φυσικών ή νομικών εμποδίων. Πολιτικές και πρακτικές που ενθαρρύνουν τις ανησυχίες των μεταναστών όπως απαγορεύσεις εισόδου ή ακόμη και επαναπροωθήσεις μέσω υλικοτεχνικής, οικονομικής ή πολιτικής υποστήριξης, ή απευθείας σε χρηματοδότησής σε τρίτες χώρες για την δημιουργία κέντρων

⁸⁹ “Οδηγία 2013/33 / ΕΕ, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033>

⁹⁰ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.287

⁹¹ Bialasiewicz L., “Off-shoring and out-sourcing the borders of Europe: Libya and EU border work in the Mediterranean”, *Geopolitics*, 17:4, 2012, σσ. 843-866, σελ.854

εξέτασης αιτήσεων ασύλου ως κίνητρο.⁹² Δηλαδή οικονομική και πολιτική υποστήριξη για την κράτηση μεταναστών ή πρακτικών απαγόρευσης από τρίτες χώρες ή και διμερείς συμφωνίες της ΕΕ με τρίτες χώρες για την καταπολέμηση της «παράτυπης» μετανάστευσης ή για την ανάπτυξη συστημάτων αντιμετώπισης της μετανάστευσης σε τρίτες χώρες εκτός ΕΕ.

Στο πλαίσιο της μετανάστευσης, η εξωεδαφική διαχείριση μπορεί να επεκταθεί στην εκτροπή των αιτούντων άσυλο σε τρίτες χώρες, όπως για παράδειγμα να γίνεται στο μέλλον η διεκπεραίωση των αιτήσεων σε κέντρα εξέτασης αιτήσεων ασύλου ή σε «κλειστά κέντρα κράτησης» σε τρίτες χώρες.⁹³

Ο όρος «εξωεδαφική διαχείριση» περιγράφει ένα πλαίσιο πολιτικής που στοχεύει να σταματήσει και να διακόψει τη μεταναστευτική ροή. Συγκεκριμένα «εξωεδαφικά είναι μέτρα που λαμβάνονται από κράτη σε τοποθεσίες πέρα από τα εδαφικά σύνορά τους για παρεμπόδιση ή αλλιώς να αποτρέψουν τις αφίξεις των προσφύγων, αιτούντων άσυλο και άλλων μεταναστών που δεν έχουν προηγούμενη άδεια εισόδου στη χώρα προορισμού τους».⁹⁴

Κατά την εφαρμογή πολιτικών εξωεδαφικής διαχείρισης, τα κράτη-μέλη κινδυνεύουν να παραβιάσουν τις υποχρεώσεις τους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Τα κράτη-μέλη λαμβάνουν «εξωεδαφικά μέτρα που επιδιώκουν να εμποδίσουν τους πρόσφυγες να φτάσουν στα σύνορα τους για να διεκδικήσουν προστασία» και αποβλέπουν να αποφύγουν τις υποχρεώσεις τους βάσει της Σύμβασης για τους Πρόσφυγες του 1951 κρατώντας τους «σε τρίτες χώρες» εκτός ΕΕ.⁹⁵ Τέτοια μέτρα περιλαμβάνουν διμερείς ή πολυμερείς «συνεργασίες για μη είσοδο στην ΕΕ» δηλαδή πολιτικές που αναλαμβάνονται από κοινού από κράτη διέλευσης και προορισμού για απαγόρευση εισόδου.⁹⁶

Η «εξωεδαφική διαχείριση», είναι μια διαδικασία εξωτερικού ελέγχου των συνόρων και η επέκταση των γεωγραφικών ορίων.⁹⁷ Η εξωτερική διάσταση της καταπολέμησης της

⁹² Hyndman, J., & Mountz, A., "Another Brick in the Wall? Neo-Refoulement and the Externalization of Asylum by Australia and Europe. Government and Opposition", *Refugee Survey Quarterly*, τομ. 43, τχ. 2, 2008, σσ. 249-269, σελ.253

⁹³ Andrijasevic R., "DEPORTED: The Right to Asylum at EU's External Border of Italy and Libya", Blackwell Publishing, 48(1), 2010, σελ.166

⁹⁴ Crisp J., "Externalization and the erosion of refugee protection Comparative Network on Refugee Externalisation Policies (CONREP)", The University of Melbourne, 2019

⁹⁵ Hirsch A. L., "The borders beyond the border: Australia's extraterritorial migration controls", *Refugee Survey Quarterly*, τομ. 36, τχ. 3, 2017, σσ. 48-80, σελ. 48

⁹⁶ Hirsch A. L., "The borders beyond the border: Australia's extraterritorial migration controls", *Refugee Survey Quarterly*, τομ. 36, τχ. 3, 2017, σσ. 48-80, σελ. 49

⁹⁷ Cobarrubias S., "Mapping Illegality: The i-Map and the Cartopolitics of Migration Management at a Distance", *Antipode*, τομ. 51, 2019, σσ. 770-794. σελ.773

παράνομης μετανάστευσης ασχολήθηκε πρωτίστως με τη συνεργασία με «βασικές» τρίτες χώρες, κυρίως εκείνες που βρίσκονται κοντά στην Ευρώπη. Η εξωεδαφική διαχείριση συνίσταται στην «μετακίνηση των συνόρων έξω από την επικράτεια κάποιου κράτους και την επανατοποθέτηση τους στην επικράτεια κάποιου άλλου».⁹⁸

Η πολιτική ασύλου της ΕΕ επικρίνεται συχνά για την εστίαση σε περιοριστικά μέτρα, προσπαθώντας να εμποδίσει τους μετανάστες να φτάσουν στην Ευρώπη, σε μια κίνηση την οποία οι επικριτές αναφέρονται συχνά ως μιας «Ευρώπης Φρούριο».⁹⁹

Το εξωεδαφικό σύνορο δεν είναι «πραγματικό» αλλά μεταφορικό, η ιδέα της οικοδόμησης μιας «Ευρώπης Φρούριο» δεν είναι κυρίως υλική, αλλά μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει έναν «γραφειοκρατικό τοίχος» που βασίζεται σε συστήματα παρακολούθησης όπως και παρακολούθηση δεδομένων για την αποτροπή των μεταναστών.¹⁰⁰ Αυτές οι πτυχές της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης πρέπει να ληφθούν υπόψη για να κατανοήσουμε πώς κινείται αυτό το «σύνορο» πέρα από την Ευρώπη και την επίδρασή του στη διαφύλαξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, λαμβάνοντας υπόψη την πρόσβαση των μεταναστών στο άσυλο, παραβιάσεις επαναπροωθήσεως και κράτησης.

Αυτά τα μεταβαλλόμενα πρότυπα ρύθμισης, διαχείρισης και ελέγχου έχουν οδηγήσει σε διάφορους ορισμούς της εξωεδαφικής διαχείρισης, τα μέσα δηλαδή με τα οποία η ΕΕ προσπαθεί να σπρώξει τα εξωτερικά σύνορά της, μέσω για παράδειγμα αστυνόμευσης από απόσταση προκειμένου να ελέγξει τις ανεπιθύμητες μεταναστευτικές ροές.¹⁰¹ Η εξωεδαφική διαχείριση περιλαμβάνει τον τρόπο με τον οποίο η ΕΕ και τα κράτη-μέλη της επιχειρούν να εμποδίσουν τους μη κοινοτικούς υπηκόους να εγκαταλείψουν τις χώρες τους, θεσπίζοντας μέτρα για να διασφαλιστεί ότι εάν άτομα εισέλθουν στην ΕΕ, θα επαναπατριστούν ή θα απομακρυνθούν σε «ασφαλείς τρίτες χώρες».¹⁰²

Η διαδικασία εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης και μετατόπισης της ευθύνης του ελέγχου των συνόρων «αλλάζει δραστικά τη φύση των συνόρων».¹⁰³ Ο έλεγχος της

⁹⁸ Zaiotti R., *Externalizing Migration Management: Europe, North America and the spread of 'remote control' practices*, Routledge, 2016, σελ.9

⁹⁹ Hailbronner K. and Thym D., 'Legal Framework for EU Asylum Policy', EU Immigration and Asylum Law, 2016, σελ.1026

¹⁰⁰ Zaiotti R., *Externalizing Migration Management: Europe, North America and the spread of 'remote control' practices*, Routledge, 2016, σελ.9

¹⁰¹ Rijpma J. J. και Cremona M., "The Extra-Territorialisation of EU Migration Policies and the Rule of Law", *European University Institute*, 2007, σελ.4-29

¹⁰² Rijpma J. J. και Cremona M., "The Extra-Territorialisation of EU Migration Policies and the Rule of Law", *European University Institute*, 2007, σελ.17

¹⁰³ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.199

μετανάστευσης δεν εστιάζεται πλέον αποκλειστικά στα γεωγραφικά σύνορα ως κύρια κυρίαρχη έννομη τάξη, αλλά εξάγεται σε άλλες χώρες, ώστε ένα άτομο να μπορεί να βιώσει ξένα σύνορα εντός της χώρας καταγωγής του.¹⁰⁴

3.6 Εξέλιξη της εξωτερικής μεταναστευτικής πολιτικής και μεταβίβαση της ευθύνης σε κράτη μέλη εκτός ΕΕ

Η εξωεδαφική διαχείριση έχει τις ρίζες της στην απαγόρευση των προσφύγων της Αϊτής από τις ΗΠΑ στη δεκαετία του 1980, στις απαγορεύσεις των μεταναστών από την Κούβα το 1994 που προσπαθούσαν να φτάσουν στις ΗΠΑ¹⁰⁵ και αργότερα στην Αυστραλιανή «Λύση του Ειρηνικού» ή «Κυρίαρχα Σύνορα» του 2014 «βάση της οποίας οριζόταν ότι οποιοσδήποτε είτε ήταν πρόσφυγας είτε όχι δεν θα γινόταν δεκτός στη χώρα αν δεν έφερε βίζα».¹⁰⁶ Η εμφάνιση εξωεδαφικών πολιτικών μετανάστευσης προέκυψε από την επείγουσα ανάγκη για περισσότερο έλεγχο στα σύνορα, η οποία ενισχύθηκε περαιτέρω από εξωτερικές απειλές. Η νομιμότητα αυτών των εξωεδαφικών πολιτικών αμφισβητήθηκε από νομικούς μελετητές και θεωρητικούς και επικρίθηκε ως άμεση επίθεση στα ανθρώπινα δικαιώματα.¹⁰⁷

Η εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης σε τρίτες χώρες έχει γίνει όλο και πιο σημαντική στη διακυβέρνηση και την κινητικότητα εντός και εκτός της ΕΕ. Η μετατόπιση της διαχείρισης της μετανάστευσης εξωεδαφικά σε τόπους διέλευσης των μεταναστών είχε ως αποτέλεσμα μια σειρά θαλάσσιων και χερσαίων επιχειρήσεων σε τρίτες χώρες.¹⁰⁸

Εκτός από τη διαχείριση της μετανάστευσης εξωεδαφικά μέσω της πρόληψης και της απαγόρευσης, παρακολουθούμε επίσης την διαχείριση μέσω δημιουργίας κέντρων εξέτασης αιτήσεων ασύλου εκτός της επικράτειας της ΕΕ. Η ιδέα αυτή προτάθηκε από την κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου όταν ήταν μέλος στην ΕΕ το 2003 στους τότε ευρωπαίους εταίρους της στο πλαίσιο του σχεδίου «Νέο όραμα για τους πρόσφυγες». Το προτεινόμενο σχέδιο

¹⁰⁴ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.200

¹⁰⁵ Bruno A., "U.S. Policy on Cuban Migrants: In Brief", Library of Congress. Congressional Research Service, 2016, σελ.3

¹⁰⁶ Olympia, «Αυστραλιανή πολιτική και λύση για την λαθρομετανάστευση», διαθέσιμο στο <https://www.olympia.gr/ellada/afstraliani-politiki-kai-lysi-gia-tin/>

¹⁰⁷ Cobarrubias S., "Mapping Illegality: The i-Map and the Cartopolitics of Migration Management at a Distance", *Antipode*, τομ. 51, 2019, σσ. 770-794, σελ.76

¹⁰⁸ Cobarrubias S., "Mapping Illegality: The i-Map and the Cartopolitics of Migration Management at a Distance", *Antipode*, τομ. 51, 2019, σσ. 770-794, σελ.10

προνοούσε ένα παγκόσμιο δίκτυο «ασφαλών παραδείσων», το οποίο παρέχει ένα μέρος ασφάλειας, ενώ οι μετανάστες περιμένουν εκεί μέχρι να διεκπεραιωθούν οι αιτήσεις τους.¹⁰⁹ Αυτό το σχέδιο πρότεινε επίσης να καθιερωθούν ζώνες προστασίας τόσο στο έδαφος των κρατών όπου προέρχονται όσο και κατά μήκος των κρατών όπου γίνεται η διέλευση προς την ΕΕ.¹¹⁰ Το σχέδιο «Νέο όραμα για τους πρόσφυγες» δεν εγκρίθηκε, καθώς ήταν «υπερβολικά φιλόδοξο» και στερείτο «σαφήνειας σχετικά με τις νομικές υποχρεώσεις των κρατών της ΕΕ σχετικά με το ποιος θα θεωρηθεί υπεύθυνος για τις παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων».¹¹¹ Το νομικό καθεστώς θα ίσχυε για την εξέταση αιτήσεων ασύλου σε τρίτες χώρες, στο βαθμό που τα ευρωπαϊκά κράτη θα μπορούσαν να θεωρηθούν υπεύθυνα για παραβιάσεις βάσει του διεθνούς δικαίου. Εν προκειμένω, προέκυψαν ανησυχίες σχετικά με το ποιο ευρωπαϊκό κράτος θα θεωρηθεί υπεύθυνο εάν υπήρχαν παραβιάσεις. Το σχέδιο διακινδύνευε τους αιτούντες άσυλο να κρατηθούν στο λεγόμενο «νομικό κενό».¹¹² Μολονότι η ιδέα των «περιφερειακών ζωνών προστασίας» και των «κέντρων εξέτασης αιτήσεων ασύλου» εκτός της επικράτειας της ΕΕ δεν έχει υλοποιηθεί πλήρως, η συζήτηση για τα εξωεδαφικά διαχειρίσιμα της μετανάστευσης της ΕΕ επανεμφανίστηκε σε πολιτικές συζητήσεις σε όλη την Ευρώπη. Οι Ευρωπαϊκές κυβερνήσεις έχουν εξετάσει τις επιλογές εξωεδαφικής κράτησης, αλλά η ιδέα για δημιουργία κέντρων εξέτασης αιτήσεων ασύλου εκτός του «ευρωπαϊκού μπλοκ» έχει απορριφθεί.¹¹³ Αντίθετα, τα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν επικεντρωθεί στις τρίτες χώρες, έτσι ώστε αυτές να αναλάβουν την δημιουργία και διαχείριση των κέντρων για τους παράνομους μετανάστες.

Από τα «μεταβαλλόμενα σύνορα της ΕΕ» βλέπουμε την ΕΕ να λαμβάνει διάφορα βήματα στην πορεία προς τον ολοκληρωμένο έλεγχο της εξωεδαφικής διαχείρισης και των συνόρων.¹¹⁴ Ο ολοκληρωμένος έλεγχος των συνόρων της ΕΕ περιλαμβάνει τις πτυχές του συνοριακού ελέγχου όπως έλεγχοι και επιτήρηση, τον εντοπισμό, τη διερεύνηση του διασυνοριακού εγκλήματος, μέτρα σε τρίτες χώρες και συνεργασία με γειτονικές χώρες. Σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου του 2001, «η καλύτερη διαχείριση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης θα βοηθήσει στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας, των

¹⁰⁹ Munster V. R., *Securitizing Immigration The Politics of Risk in the EU*, Palgrave Macmillan UK, 2006, σελ.106

¹¹⁰ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.155

¹¹¹ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.156.

¹¹² Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.156

¹¹³ Herszenhorn M. D. and Barigazzi J., “EU leaders consider centers outside bloc to process refugees” διαθέσιμο στο <https://www.politico.eu/article/regional-disembarkation-platforms-eu-leaders-consider-camps-outside-bloc-to-process-refugees/>

¹¹⁴ Council of the European Union, «Presidency Note on Integrated Border Management: Strategy Deliberations», 2006, διαθέσιμο στο <https://europa.eu/capacity4dev/file/21154/download?token=OJ7LsAHa>

δικτύων παράνομης μετανάστευσης και της κυκλοφορίας ανθρώπων».¹¹⁵ Σε μια προσπάθεια να σταματήσει η ροή της μετανάστευσης, η ΕΕ έχει εισάγει τρίτες χώρες στη μεταναστευτική πολιτική της Ευρώπης μέσω συμφωνιών και πλαισίων συνεργασίας, που ενισχύουν περαιτέρω μια κοινή δέσμευση για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης.

Στις 23 Σεπτεμβρίου 2020, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρουσίασε το «νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο».¹¹⁶ Παρόλο που το νέο σύμφωνο δεν είναι δεσμευτικό, εξακολουθεί να είναι μια πρόταση που αφορά την εξωεδαφική διαχείριση των πολιτικών μετανάστευσης της ΕΕ. Περιλαμβάνει επίσης μέτρα που στοχεύουν στην εξωεδαφική διαχείριση των μεταναστευτικών ροών εντός των εδαφών τρίτων χωρών. «Μια συνεκτική και προσαρμοσμένη δέσμευση όπου η Ένωση και τα κράτη μέλη της ενεργούν με συντονισμένο τρόπο, ενώνοντας εργαλεία και μοχλούς για την επίτευξη ολοκληρωμένων σχέσεων με τρίτα κράτη για καλύτερη διαχείριση της μετανάστευσης με πλήρη σεβασμό των ανθρωπιστικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων».¹¹⁷

Στην πραγματικότητα, ανακοινώθηκαν ορισμένες σημαντικές αλλαγές, παρόλο που αφορούν κυρίως την εσωτερική διάσταση των πολιτικών μετανάστευσης και ασύλου στην ΕΕ. Ειδικότερα, η ιδέα ήταν να απαλλαγούν τα κράτη-μέλη από το κριτήριο «πρώτης χώρας εισόδου» που παρέχεται από τον κανονισμό «Δουβλίνο III». Επομένως, η διαχείριση των μεταναστευτικών πολιτικών της ΕΕ βασίζεται ουσιαστικά σε δύο πυλώνες που συνεπάγονται τη συμμετοχή τρίτων χωρών. Ο πρώτος πυλώνας επικεντρώνεται στις επιστροφές παράτυπων μεταναστών ενώ ο δεύτερος πυλώνας αναφέρεται στην εξωεδαφική διαχείριση των πολιτικών μετανάστευσης της ΕΕ. Το «νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο του 2020» οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η ΕΕ δεν θα αντιμετωπίσει τα κρίσιμα ζητήματα που χαρακτηρίζουν αυτά τα μέσα ούτε ποια χώρα θα αναλάβει την ευθύνη σε περίπτωση παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αντιθέτως, ορισμένες ασαφείς συμφωνίες, όπως οι συμφωνίες μεταξύ της ΕΕ και ορισμένων αφρικανικών χωρών ή η δήλωση ΕΕ-Τουρκίας του 2016, εξακολουθούν να υποστηρίζονται. Εν ολίγοις, το «νέο σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο» δείχνει πως η εξωεδαφική πολιτική διαχείριση του μεταναστευτικού θα συνεχιστεί.

¹¹⁵ Council of the European Union, «Presidency Note on Integrated Border Management: Strategy Deliberations», 2006, διαθέσιμο στο <https://europa.eu/capacity4dev/file/21154/download?token=OJ7LsAHa>

¹¹⁶ «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο του 2020», διαθέσιμο στο final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM:2020:609:FIN>

¹¹⁷ «Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0385>

3.7 Συμπεράσματα

Σε αυτό το κεφάλαιο παρατίθεται η υποχρέωση των κρατών-μελών της ΕΕ να προστατεύουν τα δικαιώματα των μεταναστών και των προσφύγων τόσο στα σύνορα όσο και εκτός της επικράτειας της ΕΕ κατά την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης. Το νομικό πλαίσιο προστασίας σε τρίτες χώρες σύμφωνα με τη Συνθήκη της Λισαβόνας στο άρθρο 78 της ΣΛΕΕ σηματοδοτεί την πρώτη φορά που το ΚΕΣΑ αναφέρεται ρητά στο πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ. Το ΚΕΣΑ αποτελεί το νομοθετικό πλαίσιο της ΕΕ στον τομέα του ασύλου, το οποίο «ρυθμίζει και θέτει κοινά πρότυπα στον τομέα της διεθνούς προστασίας με σκοπό την ανάπτυξη κοινών εννοιών και κριτηρίων και την εναρμόνιση της ερμηνείας και της εφαρμογής του δικαίου ασύλου μεταξύ των κρατών-μελών» και έτσι ρυθμίζει όλες τις πτυχές του ασύλου. Επιπλέον η «Συνολική Προσέγγιση της Μετανάστευσης και της Κινητικότητας» παρέχει συνεργασία μεταξύ τρίτων χωρών για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης μέσω διμερών και περιφερειακών σχεδίων δράσης, νομικών μέσων και διευκόλυνσης του διαλόγου. Σε μια προσπάθεια να σταματήσει η ροή της μετανάστευσης, η ΕΕ έχει εισαγάγει τρίτες χώρες μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης της Ευρώπης μέσω συμφωνιών και πλαισίων συνεργασίας, που ενισχύουν περαιτέρω μια κοινή δέσμευση για την αντιμετώπιση της παράνομης μετανάστευσης όπου αυτές η πολιτικές εξακολουθούν να συνεχίζονται.

4. ΕΞΩΕΔΑΦΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΗ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

4.1 Εισαγωγή

Ενώ οι υποστηρικτές της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης υποστηρίζουν ότι αυτή θα σώσει ζωές και θα αποτρέψει την «κατάχρηση» του συστήματος ασύλου της ΕΕ από όσους δεν έχουν νόμιμες αξιώσεις προστασίας, όπως και θα διασφαλίσει την ασφάλεια των συνόρων, υπάρχει η αντίθετη άποψη που αντιτίθεται στα παραπάνω νομικά επιχειρήματα, που υποστηρίζοντας ότι αυτά χαρακτηρίζονται από την αβεβαιότητα των εφαρμοστέων διαδικαστικών κανόνων, και τελικά από πραγματικό κίνδυνος απονομής ενός χαμηλότερου επιπέδου προστασίας των μεταναστών και προσφύγων. Αυτές οι κριτικές δεν μπορούν να αγνοηθούν, δηλαδή η ανάγκη για προστασία των συνόρων ακόμα και όταν αυτή έρχεται σε αντίθεση με τις βασικές επιταγές για προασπίσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες του ευρωπαϊκού περιφερειακού συστήματος ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις ιδιαιτερότητες που ενδέχεται να προκύψουν από τη συμμετοχή ενός πολύ συγκεκριμένου μη κρατικού παράγοντα, της ΕΕ. Δεν είναι σαφές εάν οι νομικές υποχρεώσεις που δεσμεύουν την ΕΕ και τα κράτη μέλη της για την προστασία των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων εξακολουθούν να ισχύουν σε περίπτωση εξωεδαφικής εφαρμογής. Αυτό το ζήτημα είναι ακριβώς το αντικείμενο αυτής της διατριβής και θα απαντηθεί στο τελευταίο μέρος αυτού του Κεφαλαίου.

4.2 Σύγκρουση Κρατικής Κυριαρχίας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Υπάρχει μια συνεχής σύγκρουση μεταξύ του νόμιμου συμφέροντος ενός κράτους αφενός να ελέγχει την πρόσβαση στην επικράτειά του και αφετέρου της διεθνούς υποχρέωσης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών, των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων.

Κεντρικό χαρακτηριστικό της κυριαρχίας είναι η δύναμη ενός κράτους να υπερασπίζεται τα σύνορά του και να προστατεύει την εθνική του ασφάλεια. Δεν είναι απόλυτα όλα τα δικαιώματα. Το διεθνές δίκαιο ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιτρέπει την παρέκκλιση από ορισμένα ανθρώπινα δικαιώματα για περιορισμένους λόγους. Επιτρέπονται περιπτώσεις

έκτακτης ανάγκης ή απειλής για την εθνική ασφάλεια, παρέκκλιση από πολλά δικαιώματα όπως αναφέρεται στο άρθρο 15 ΕΣΔΑ.¹¹⁸ Ωστόσο, για παράδειγμα, μια ένοπλη σύγκρουση δεν θα δικαιολογεί αυτόματα την αναγνώριση της δημόσιας έκτακτης ανάγκης. Εντούτοις, δεδομένου ότι διαπιστώνεται κατάσταση δημόσιας έκτακτης ανάγκης, οι παρεκκλίσεις πρέπει να καθορίζουν την εδαφική και χρονική τους εμβέλεια και να διαρκούν μόνο όσο διαρκεί η έκρυθμη κατάσταση. Επιπλέον, ακόμη και σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, το κράτος πρέπει να παρέχει διορθωτικά μέτρα σε άτομα τα δικαιώματα των οποίων ενδέχεται να έχουν παραβιαστεί.

Επομένως, κάθε δικαίωμα φέρει μαζί του υποχρεώσεις προς το κράτος. Από τις εν λόγω υποχρεώσεις διαχωρίζουμε τις ελάχιστες βασικές υποχρεώσεις. Αυτές οι ελάχιστες βασικές υποχρεώσεις καθιερώνουν τον πυρήνα κάθε δικαιώματος, ήτοι καθιερώνουν το ελάχιστο βασικό επίπεδο προστασίας κάθε δικαιώματος. Παρέκκλιση από το ελάχιστο βασικό επίπεδο προστασίας του δικαιώματος συνιστά παραβίαση του εκτός αν πρόκειται για μέτρο που λαμβάνεται από το κράτος κατά την αντιμετώπιση μιας κατάστασης εκτάκτου ανάγκης με προϋπόθεση ότι η παρέκκλιση πρέπει να είναι αιτιολογημένη, αναγκαία και αναλογική.

Το κάθε κράτος έχει δικαίωμα αλλά και υποχρεώσει να ελέγχει ποιος περνάει τα σύνορα του όπως αναλύθηκε και στην περίπτωση της Ελληνοτουρκικής συνοριακής κρίσης ένα βήμα παραπέρα να υπερασπίσει αυτά τα σύνορα όμως κάθε Υπόθεση πρέπει να κρίνεται με βάση τα γεγονότα της.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να σταθμίζονται οι δυο μεριές. Δεν είναι δυνατόν κάποιος να παραβλέψει τη σημασία της «Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», η οποία στο άρθρο 14 παρ. 1 προστατεύει το δικαίωμα του καθενός να ζητά άσυλο. Είναι ανάγκη να τονιστεί, όμως, «ότι αυτή η ρύθμιση δεν είναι εισαγωγική ενός δικαιώματος σε άσυλο, αλλά ενός δικαιώματος αίτησης ασύλου. Στην θεωρία γίνεται δεκτό ότι η χορήγηση ασύλου συνιστάται εν τέλει κυριαρχικό δικαίωμα του ίδιου κράτους από την οποία απορρέει ταυτόχρονα η υποχρέωση όλων των υπολοίπων κρατών να σεβαστούν τη σχετική επιλογή ως κυριαρχική και όχι για αντίστοιχο δικαίωμα των υποκείμενων».¹¹⁹ Σε αυτό το πλαίσιο, ένα κράτος είναι δυνατόν να σταθμίσει άλλες αρχές ή δικαιώματά, ώστε να προχωρήσει στη χορήγηση ασύλου, όπως για παράδειγμα η ασφάλεια του κράτους. «Αυτό σημαίνει ότι το

¹¹⁸ Άρθρο 15 ΕΣΔΑ, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

¹¹⁹ Ακριβοπούλου Μ. Χ. και Παπανδρέου Μ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το μαχητό τεκμήριο της ασφαλούς χώρας», Όμιλος “Αριστόβουλος Μάνεσης”, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/>

κράτος που κυριαρχικά επιλεγεί να μην χορηγήσει άσυλο δεν υπέχει ευθύνη έναντι οποιουδήποτε αλλού κράτους και αντίστοιχα ότι το υποκείμενο δεν μπορεί να διεκδικήσει ένα δικαίωμα στο άσυλο strict sense, άλλα τη διεξαγωγή μια διαδικασίας η οποία να σέβεται τα ανθρωπινά δικαιώματα του, τα δικαιώματα ακρόασης, προσφυγής και δίκαιης δίκης». ¹²⁰

Έτσι από την μια μεριά «τα κράτη είναι ιδιαίτερα ευαίσθητα στο να τονίσουν την ειδικότερη δέσμευση του σεβασμού των συνόρων»¹²¹ και από την άλλη η κρατική δραστηριότητα επηρεάζει τα ανθρωπινά δικαιώματα, ο νόμος πρέπει να παρέχει εγγυήσεις έναντι αυθαίρετων παρεμβάσεων. Αυτό δεν συνεπάγεται μόνο ότι τα άτομα που κρατούνται σε εξωεδαφικά κέντρα εξέτασης αιτήσεων ασύλου μπορούν να προσφύγουν κατά των παραβιάσεων των δικαιωμάτων τους, αλλά επίσης ότι ένα κράτος που κατέχει άτομα σε μια τέτοια εγκατάσταση πρέπει επίσης να διασφαλίσει ότι τηρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις όπως φαίνεται και στο άρθρο 47 «Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ». «Το διεθνές δίκαιο ολοένα περισσότερο αποκτά κανόνες για την προστασία, όχι μόνο του λαού ως συστατικού στοιχείου του κράτους αλλά όλων των κατοίκων ,στο πλαίσιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων». ¹²²

Τα κράτη δεν μπορούν να απομακρυνθούν από τις υποχρεώσεις τους για τα ανθρωπινά δικαιώματα ακόμη και όταν αναλαμβάνονται δραστηριότητες σε ξένη επικράτεια εφόσον έχει τεκμηριωθεί πως έχουν δικαιοδοσία. Τα πιο βασικά δικαιώματα περιγράφονται στο άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα «Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες»¹²³ και το άρθρο 18 του Χάρτη της ΕΕ, ¹²⁴ το οποίο περιγράφει το δικαίωμα ασύλου.

Έτσι έδαφος (territorium) ως όρος δηλώνει τον χώρο στον οποίον ασκείται η κρατική εξουσία. Η υλική προϋπόθεση για την άσκηση της κυριαρχίας του κράτους είναι το έδαφος, δηλαδή το χωρικό πεδίο ισχύος της κρατικής έννομης τάξης. Έτσι με τον όρο εδαφική κυριαρχία νοείται το σύνολο των αρμοδιοτήτων του κράτους στο εδάφους του. «Η κυριαρχία σε σχέση με ένα τμήμα του πλανήτη είναι η αναγκαία νομική προϋπόθεση για την ένταξη του τμήματος αυτού στο έδαφος κάθε συγκεκριμένου κράτους... Η κυριαρχία στις σχέσεις μεταξύ των κρατών

¹²⁰ Ακριβοπούλου Μ. Χ. και Παπανδρέου Μ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το μαχητό τεκμήριο της ασφαλούς χώρας», Όμιλος “Αριστόβουλος Μάνεσης”, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asylo/>

¹²¹ Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.191

¹²² Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015, σελ.185

¹²³ Άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - <https://www.amnesty.gr/universal-declaration-of-human-rights>

¹²⁴ Άρθρο 18 του “Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

σημαίνει ανεξαρτησία». ¹²⁵ Ειδικότερα, εδαφική κυριαρχία «εκδηλώνεται ενιαία, ως απολυτή, πλήρης και αποκλειστική εξουσία του κράτους να ελέγχει, χάρη στην εσωτερική έννομη τάξη, τα πρόσωπα και τα πράγματα που βρίσκονται στην εδαφική του περιοχή. Η εξουσία αυτή είναι πολυδιάστατη νομοθετική, δικαστική, διοικητική. Συνεπώς, η κυρία βάση ενάσκησης κάθε δικαιοδοσίας του κράτους είναι το ίδιο του το έδαφος, ακόμη και σε περιπτώσεις που παρατηρείται ότι η δικαιοδοσία του κράτους εκτείνεται και εκτός του εδάφους του». ¹²⁶

Το ζήτημα του εδαφικού πεδίου εφαρμογής των υποχρεώσεων προστασίας έναντι των ατόμων που ζητούν άσυλο καθίσταται εμφανές όταν τα κράτη επιδιώκουν ενεργά να αποτρέψουν τους μετανάστες και τους πρόσφυγες να φτάσουν στα σύνορά τους. Οι εξωτερικές δραστηριότητες επιτρέπουν στα κράτη να παρακάμπτουν τα καθήκοντά τους για την προστασία των αιτούντων άσυλο. Συνολικά, η υποχρέωση ενός κράτους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένου του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμβαδίζει με την κρατική δραστηριότητα, ανεξάρτητα από την εξωτερική διάστασή του και «ο βαθμός στον οποίο ένα κράτος αναλαμβάνει την ευθύνη για την προστασία των ανθρώπων πρέπει να συνδέεται με τον βαθμό στον οποίο οι άνθρωποι βρίσκονται στην εξουσία της κρατικής αρχής». ¹²⁷

Για να κατανοήσουμε την εφαρμογή των εξωεδαφικών πολιτικών διαχείρισης της μετανάστευσης, είναι απαραίτητο να κατανοήσουμε τον ορισμό της δικαιοδοσίας και την εξωεδαφική εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ. Η εξωεδαφική δικαιοδοσία μπορεί να εκτιμηθεί μέσω της εγκυρότητας των πράξεων της ΕΕ σύμφωνα με τον Χάρτη, τη Σύμβαση και το σχετικό διεθνές δίκαιο. Η άσκηση δικαιοδοσίας αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για να θεωρηθεί υπεύθυνο ένα συμβαλλόμενο κράτος για «πράξεις ή παραλείψεις που δημιουργούν ισχυρισμό περί παραβίασης δικαιωμάτων και ελευθεριών που ορίζεται στη Σύμβαση». ¹²⁸

Ο καθορισμός της ευθύνης ενός κράτους είναι η άσκηση φυσικής δύναμης και ελέγχου του ατόμου και ο αποτελεσματικός έλεγχος της περιοχής. Η «Υπόθεση Hirsi» ¹²⁹ είναι ένα παράδειγμα του πώς η παρακολούθηση σε διεθνή ύδατα αποτελούσε αποτελεσματικό έλεγχο και άσκηση δικαιοδοσίας από το κράτος απαγόρευσης. ¹³⁰ Επιπλέον, η έννοια της δικαιοδοσίας

¹²⁵ Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.152

¹²⁶ Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011, σελ.152

¹²⁷ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.25

¹²⁸ Namara F., "Member State Responsibility for Migration Control within Third States - Externalisation Revisited", *European Journal of Migration and Law*, τομ. 15, τχ. 3, 2013, σσ. 319–335, σελ.324

¹²⁹ "Hirsi Jamaa and Others v Italy", App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012- Judgment)

¹³⁰ Namara F., "Member State Responsibility for Migration Control within Third States - Externalisation Revisited", *European Journal of Migration and Law*, τομ. 15, τχ. 3, 2013, σσ. 319–335, σελ.325

συνδέεται συχνά με την κυριαρχία. Η δικαιοδοσία περιγράφεται ως μια πτυχή της κυριαρχίας: «οι νόμοι εκτείνονται μέχρι αλλά όχι περισσότερο από την κυριαρχία του κράτους που τα έθεσε σε ισχύ».¹³¹

Οι επιχειρήσεις παρακολούθησης στη θάλασσα και οι προληπτικοί συνοριακοί έλεγχοι στην ξηρά μπορούν να επιτρέψουν κενά υπευθυνότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και εγγυήσεις που διασφαλίζονται στους μετανάστες. Η αποτυχία δράσης στην ανοικτή θάλασσα μπορεί να δικαιολογηθεί καθώς δεν υπάρχει η δικαιοδοσία του κράτους, λόγω εμποδίων που καθορίζουν το μέγιστο εδαφικό εύρος των χωρικών υδάτων ενός κράτους και της «συνορεύουσας ζώνης» ενός κράτους, ή λόγω της δυσκολίας στην απόδειξη του «αποτελεσματικού ελέγχου» του κράτους επί του ατόμου.¹³² Αυτό προκαλεί σύγχυση ως προς ποιο κράτος μέλος θα πρέπει να ανταποκρίνεται σε κλήσεις κινδύνου. Συνολικά, η δικαιοδοσία αναφέρεται στη συγκεκριμένη άσκηση κυριαρχίας και ουσιαστικά αποτελεί δικαίωμα του κράτους να ρυθμίζει τη συμπεριφορά, με το διεθνές δίκαιο να βλέπει τα όρια αυτού του δικαιώματος.

Η εξωεδαφική εφαρμογή του νόμου για τα ανθρώπινα δικαιώματα σημαίνει ότι η οποιαδήποτε παραβίαση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ενός ατόμου συμβαίνει εκτός της φυσικής επικράτειας του κρατικού εδάφους αλλά υπό τον αποτελεσματικό του έλεγχο. Εάν ένα κράτος ενεργεί εκτός των κυρίαρχων συνόρων του μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνο για τέτοια παραβίαση εάν το άτομο βρίσκεται υπό τον αποτελεσματικό έλεγχο του κράτους. Το ίδιο μπορεί να ειπωθεί εάν το άτομο εκτίθεται εν γνώσει του σε βλάβη τρίτων, ακόμα και αν η βλάβη μπορεί να πραγματοποιηθεί ή όχι.¹³³

Η δικαιοδοσία είναι συνεπώς η πραγματική άσκηση ελέγχου και εξουσίας από το κράτος και αυτό είναι σημαντικό στο δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και στην εξωεδαφική εφαρμογή του. Εξωεδαφική κρατική δράση δεν προϋποθέτει απαραίτητα μια πράξη εξωεδαφικής κατάστασης, αλλά μόνο ότι το συγκεκριμένο άτομο βρίσκεται έξω από την επικράτεια του κράτους και ο τραυματισμός ή παραβίαση λαμβάνει χώρα εντός της κρατικής δικαιοδοσίας.

¹³¹ Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011, σελ.25

¹³² Enkelejda K. και Denard V., "Irregular Migration by Sea: Interception and Rescue Interventions in Light of International Law and the EU Sea Borders Regulation", *European Journal of Migration and Law*, τομ.21(1), 2019, σσ. 26-52, σελ.21

¹³³ Milanovic M, *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties Law, Principles, and Policy*, Oxford University Press, 2011, σελ.23.

Ένα κράτος χρειάζεται πραγματικό ή αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή για να είναι σε θέση να εκπληρώσει τις θετικές του υποχρεώσεις για να διασφαλίσει τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του διεθνούς δικαίου.¹³⁴

4.3 Ανάλυση Εξωεδαφικής Δικαιοδοσίας Κρατών-μελών της ΕΕ

Η δικαιοδοσία ορίζεται ως «η εξουσία του κράτους σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο να ρυθμίζει ή να επηρεάζει με άλλο τρόπο σε ανθρώπους, περιουσία και περιστάσεις», η οποία «αντανακλά τις βασικές αρχές της κρατικής κυριαρχίας, της ισότητας των κρατών και της μη παρέμβασης στις εσωτερικές υποθέσεις».¹³⁵

Παραδοσιακά, η σχέση δικαιοδοσίας με την κυριαρχία αναφέρεται στην άσκηση αυτής της εξουσίας από το κράτος στην επικράτειά του και στους υπηκόους του. Σύμφωνα με αυτήν την παραδοσιακή αντίληψη, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι μετανάστες και οι αιτούντες άσυλο που εμφανίζονται στην επικράτεια ενός κράτους υπάγονται στη δικαιοδοσία του. Αντίθετα, μια αυστηρά εδαφική κατανόηση της δικαιοδοσίας θα αποκλείει αυτόματα τη δικαιοδοσία των κρατών-μελών της ΕΕ για τους μετανάστες που επιστρέφουν ή είναι παρόντες σε εξωεδαφικές διαχείρισής της μετανάστευσης, καθώς ο εδαφικός σύνδεσμος έχει διακοπεί.

Το ΕΔΑΔ έχει αναπτύξει εκτενή νομολογία για το θέμα της δικαιοδοσίας, το οποίο έχει εξελιχθεί προς την αποσύνδεση από την έννοια της εδαφικότητας. Το άρθρο 1 της ΕΣΔΑ¹³⁶ επιβάλλει στα κράτη την υποχρέωση να διασφαλίζουν τα δικαιώματα και τις ελευθερίες που ορίζει σε «όλους εντός της δικαιοδοσίας τους». Κατά την ερμηνεία αυτής της ρήτρας, το ΕΔΑΔ, παρόλο που επιβεβαίωσε ότι η δικαιοδοσία των κρατών είναι κατά κύριο λόγο εδαφική, αποδέχθηκε ότι, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, μπορεί να ασκείται εκτός της εθνικής επικράτειας. Αυτή η κατανόηση είναι το αποτέλεσμα μιας εξελισσόμενης προσέγγισης στην έννοια της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας και της ανάπτυξης του κριτηρίου «αποτελεσματικού ελέγχου».

¹³⁴ Milanovic M, *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties Law, Principles, and Policy*, Oxford University Press, 2011, σελ.23.

¹³⁵ Malcolm N. S., *International Law 6th edition*, Example Product Manufacturer, 2008, σελ.645.

¹³⁶ Άρθρο 1 της ΕΣΔΑ, https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

Στη Υπόθεση Λοϊζίδου,¹³⁷ το ΕΔΑΔ δήλωσε ότι η άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περιοχή εκτός του έδαφους ενός κράτους μπορεί να επιβάλει τις υποχρεώσεις της βάσει του άρθρου 1 ΕΣΔΑ. Τα γεγονότα της Υπόθεσης αφορούσαν τη στρατιωτική κατοχή της Βόρειας Κύπρου από την Τουρκία, πράγμα που σημαίνει ότι σε αυτό το πλαίσιο αυτό που πρέπει να αξιολογηθεί ήταν ο αποτελεσματικός έλεγχος που είχε επί του εδάφους. Παρόλα αυτά, με την πάροδο του χρόνου, το ΕΔΑΔ θα επέκτεινε αυτήν την ιδέα, αποδεχόμενη την ύπαρξη δικαιοδοσίας όταν αποδείχθηκε αποτελεσματικός έλεγχος των εκπροσώπων του κράτους.

Στην Υπόθεση Medvedyev,¹³⁸ το ΕΔΑΔ δέχτηκε ότι το πλήρωμα ενός πλοίου που παρεμποδίστηκε όταν επιβιβάστηκαν σε αυτό άντρες των σωμάτων ασφαλείας της Γαλλίας στα ανοικτά των ακτών του Πράσινου Ακρωτηρίου είχε τεθεί υπό γαλλική δικαιοδοσία, από τη στιγμή της αναχαίτισης μέχρι την αποβίβαση στο γαλλικό έδαφος. Παρά το γεγονός ότι επιβεβαίωσε την ουσιαστικά εδαφική έννοια της δικαιοδοσίας, το ΕΔΑΔ δήλωσε ότι οι γαλλικές αρχές είχαν ασκήσει πλήρη και αποκλειστικό de facto έλεγχο επί του σκάφους και του πληρώματος του, ενεργοποιώντας τη γαλλική δικαιοδοσία για τους σκοπούς του άρθρου 1 ΕΣΔΑ. Στην παρούσα απόφαση, ωστόσο, το ΕΔΑΔ δεν υποστηρίζει πλήρως το ότι «όποτε το κράτος μέσω των εκπροσώπων του ασκεί έλεγχο και εξουσία επί ενός ατόμου», δεδομένου ότι εξέτασε όχι μόνο τον έλεγχο του πληρώματος, αλλά και τον έλεγχο του πλοίου.¹³⁹

Το ΕΔΑΔ δέχθηκε ρητά ότι ο de facto έλεγχος μπορεί να μεταφραστεί σε de jure έλεγχος στην Υπόθεση Al-Saadoon.¹⁴⁰ Ωστόσο, θεώρησε ότι το γεγονός ότι οι βρετανικές αρχές «έλαβαν ενεργά μέτρα για να φέρουν τους αιτούντες στη δικαιοδοσία του Ηνωμένου Βασιλείου»¹⁴¹ ήταν καθοριστικός παράγοντας ακολουθώντας έτσι μια μάλλον περιοριστική προσέγγιση.

Η δικαιοδοσία του κράτους μέσω των εκπροσώπων του είναι πιο ξεκάθαρη στην Υπόθεση Al-Skeini. Μολονότι επιβεβαιώνει τον πρωταρχικό εδαφικό χαρακτήρα της δικαιοδοσίας, το ΕΔΑΔ αναγνώρισε ότι, «όποτε το κράτος μέσω των εκπροσώπων του ασκεί έλεγχο και εξουσία επί ενός ατόμου», το άτομο αυτό υπάγεται στη δικαιοδοσία του κράτους. Επιπλέον, αναφέρεται ότι αυτό που είναι αποφασιστικό είναι «η άσκηση φυσικής δύναμης και ελέγχου

¹³⁷ “Loizidou v Turkey”, App no 15318/89 (ECtHR, 18 December 1996 - Merits), παράγραφος 62-64

¹³⁸ “Medvedyev and Others v France”, App no 3394/03 (ECtHR, 29 March 2010- Judgment), παράγραφο 67

¹³⁹ Milanovic M., “Al-Skeini and Al-Jedda in Strasbourg” European Journal of International Law, τομ. 23, τχ. 1, 2012, σσ. 121–139

¹⁴⁰ “Al-Saadoon and Mufdhi v The United Kingdom”, App no 61498/08 (ECtHR, 30 June 2009 – Admissibility), παράγραφο 88

¹⁴¹ “Al-Saadoon and Mufdhi v The United Kingdom”, App no 61498/08 (ECtHR, 2 March 2010 – Merits), παράγραφο 140

του ατόμου»,¹⁴² ο καθοριστικός παράγοντας είναι η άσκηση δημοσίων εξουσιών από τις βρετανικές αρχές.¹⁴³ Κατά συνέπεια, σε τέτοιες περιπτώσεις, ισχύουν οι υποχρεώσεις του κράτους βάσει του άρθρου 1 ΕΣΔΑ.

Ιδιαίτερα σημαντική είναι η Υπόθεση Hirsi,¹⁴⁴ δεδομένου ότι τα εν λόγω γεγονότα αναφέρονται σε δραστηριότητες προστασίας των συνόρων. Στη Hirsi, το ΕΔΑΔ επιβεβαίωσε ότι «κάθε φορά που το κράτος μέσω των εκπροσώπων του που δραστηριοποιούνται εκτός της επικράτειάς του ασκεί έλεγχο και εξουσία επί ενός ατόμου και επομένως δικαιοδοσίας»,¹⁴⁵ δεσμεύεται από τις υποχρεώσεις της ΕΣΔΑ. Το δικαστήριο θεώρησε ότι οι αιτούντες Σομαλοί υπήκοοι που επιβιβαζόταν σε πλοία που παρείχαν οι ιταλικές αρχές, μεταφέρθηκαν σε ιταλικά στρατιωτικά πλοία και παραδόθηκαν στις αρχές της Λιβύης ήταν «κατά την περίοδο μεταξύ επιβίβασης στα πλοία των ιταλικών ενόπλων δυνάμεων και να παραδοθεί στις αρχές της Λιβύης... υπό τον συνεχή και αποκλειστικό de jure και de facto έλεγχο των ιταλικών αρχών».¹⁴⁶

Η νομολογία του ΕΔΑΔ για την εξωεδαφική δικαιοδοσία εξελίσσεται. Στην Υπόθεση Chiragon, το δικαστήριο εξέτασε στοιχεία όπως στρατιωτική, πολιτική και οικονομική υποστήριξη σε ξένες ομάδες ή κυβερνήσεις, εκτός από τη φυσική παρουσία των αντιπροσώπων των κρατών, για να καθιερώσει τον αποτελεσματικό έλεγχο σε μια περιοχή και κατά συνέπεια δικαιοδοσία.¹⁴⁷ Αυτή η Υπόθεση είναι επίσης σημαντική, διότι έγινε αποδεκτό ένα χαμηλότερο επίπεδο απόδειξης για την καθιέρωση της εξωεδαφικής δικαιοδοσίας. Στην πραγματικότητα, το Δικαστήριο αξιολόγησε την άσκηση αποτελεσματικού ελέγχου σε μια περιοχή λαμβάνοντας υπόψη περισσότερα στοιχεία από την απλή παρουσία των εκπροσώπων των κρατών στην επικράτεια ενός άλλου κράτους, όπως πολιτική και οικονομική υποστήριξη σε ξένα στρατεύματα ή κυβερνήσεις. Αυτή η τελευταία απόφαση δείχνει ότι αν και η σχέση μεταξύ επικράτειας και δικαιοδοσίας εξακολουθεί να υπάρχει στη νομολογία του ΕΔΑΔ, υπάρχει περιθώριο για υιοθέτηση ευέλικτης προσέγγισης στην έννοια του αποτελεσματικού ελέγχου.¹⁴⁸

Αυτές οι υποθέσεις απεικονίζουν την κίνηση του ΕΔΑΔ προς αποδοχή ενός μοντέλο δικαιοδοσίας μέσω των εκπροσώπων των κρατών εκτός από το έδαφος. Επιπλέον,

¹⁴² “Al-Skeini v The United Kingdom”, App no 55721/07 (ECtHR, 7 July 2011- Judgment), παράγραφος 136

¹⁴³ “Al-Skeini v The United Kingdom”, App no 55721/07 (ECtHR, 7 July 2011- Judgment), παράγραφος 149

¹⁴⁴ “Hirsi Jamaa and Others v Italy”, App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012- Judgment)

¹⁴⁵ “Hirsi Jamaa and Others v Italy”, App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012 - Judgment), παράγραφος 74

¹⁴⁶ “Hirsi Jamaa and Others v Italy”, App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012 - Judgment), παράγραφος 81

¹⁴⁷ “Chiragon and Others v Armenia”, App no 13216/05 (ECtHR, 16 June 2015- Merits), παράγραφο 186

¹⁴⁸ Spagnolo A., “Offshore law. The tension between the universality of human rights and the practice of states in the management of migration flows”, Università degli studi di torino, 2017, σελ.15.

αντιπροσωπεύουν το άνοιγμα του ΕΔΑΔ για αποδοχή μιας πιο εκτεταμένης εφαρμογής της ΕΣΔΑ, και για την υιοθέτηση «της υπόθεσης ότι η ΕΣΔΑ εφαρμόζεται εξωεδαφικά».¹⁴⁹ Η νομολογία του ΕΔΑΔ φαίνεται να ανοίγει την πόρτα για την εφαρμογή της ΕΣΔΑ στη δράση των κρατών-μελών της ΕΕ στο πλαίσιο των εξωεδαφικών διαχειρίσεων. Ειδικότερα, η απόφαση Hirsi¹⁵⁰ δεσμεύει τα κράτη μέλη να σέβονται την ΕΣΔΑ σε πιθανές επιχειρήσεις παρακολούθησης και να επιστρέφουν στα κέντρα εξέτασης αιτήσεων, τουλάχιστον ενώ οι μετανάστες βρίσκονται εκ των πραγμάτων υπό τον έλεγχο των αρχών των κρατών-μελών.

Σε τέτοιες περιπτώσεις, ο σχετικός παράγοντας για τον καθορισμό της δικαιοδοσίας της ΕΣΔΑ θα ήταν «η φυσική δύναμη και ο έλεγχος που κατέχει ένα κράτος μέλος πάνω σε έναν μετανάστη μέσω του ελέγχου της μετανάστευσης».¹⁵¹

Ωστόσο, το ΕΔΑΔ δεν έχει ακόμη αναπτύξει έναν πλαίσιο καθορισμού των απαιτήσεων για αποτελεσματικό έλεγχο.¹⁵² Αυτό δημιουργεί αμφιβολίες σχετικά με μορφές παρέμβασης των κρατών-μελών σε εξωεδαφικές εξετάσεις αιτήσεων ασύλου εκτός από την παρακολούθηση ή τη συμμετοχή στη διεκπεραίωση της αίτησης ασύλου. Για παράδειγμα, εάν τα κράτη μέλη χρηματοδοτούν απλώς τη δημιουργία ενός κέντρου εξέτασης αιτήσεως ασύλου, δεν υπάρχει εξουσία και έλεγχος στο έδαφος τρίτου κράτους, ούτε εκπροσώπηση για να γίνει σύνδεση με τα κράτη-μέλη. Παρόλο που η Υπόθεση Chiragon δείχνει την προθυμία του ΕΔΑΔ να δεχθεί την οικονομική υποστήριξη ως στοιχείο για να αποδείξει την ύπαρξη αποτελεσματικού ελέγχου, στην περίπτωση αυτή, αυτό ήταν μόνο ένας από τους άλλους παράγοντες που αναλύθηκαν. Κατά συνέπεια, η τρέχουσα κατάσταση εξέλιξης της νομολογίας του ΕΔΑΔ δεν επιτρέπει το αδιάψευστο συμπέρασμα για τη δικαιοδοσία των κρατών-μελών σε τέτοιες περιπτώσεις. Αυτό θα απαιτούσε την υιοθέτηση μιας πιο λειτουργικής προσέγγισης για την εξωεδαφική δικαιοδοσία από το ΕΔΑΔ.¹⁵³

Εξάλλου, παρόλο που αυτές οι περιπτώσεις παρέχουν το πλαίσιο στο οποίο αναλύεται η πιθανή δικαιοδοσία των κρατών-μελών, θα πρέπει να υπενθυμίσουμε ότι δεν αποτελούν ανεπτυγμένη

¹⁴⁹ Heschl L., *Protecting the Rights of Refugees Beyond European borders*, Intersentia Uitgevers, 2018, σελ.134.

¹⁵⁰ “Hirsi Jamaa and Others v Italy”, App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012- Judgment)

¹⁵¹ Namara F., “Member State Responsibility for Migration Control within Third States - Externalisation Revisited”, *European Journal of Migration and Law*, τομ. 15, τχ. 3, 2013, σσ. 319–335, σελ.332

¹⁵² Heschl L., *Protecting the Rights of Refugees Beyond European borders*, Intersentia Uitgevers, 2018, σελ.67

¹⁵³ Liguori A., “Some Observations on the Legal Responsibility of States and International Organizations in the Extraterritorial Processing of Asylum Claims”, *The Italian Yearbook of International Law Online*, τομ. 25, τχ. 1, 2016, σσ. 135–158, σελ.155

και εφαρμόσιμη αρχή, δεδομένου ότι τα συγκεκριμένα γεγονότα κάθε Υπόθεσης πρέπει να αναλύονται ξεχωριστά σε κάθε περίπτωση.¹⁵⁴

4.4 Εξωεδαφική Δικαιοδοσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ακόμη και αν αποδεχθούμε την πιθανότητα ότι σε ορισμένες περιπτώσεις το ΕΔΑΔ θα μπορούσε να αναγνωρίσει την εξωεδαφική δικαιοδοσία, δεδομένου ότι δεν έγινε η προσχώρηση της ΕΕ στην ΕΣΔΑ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 6 παράγραφος 2 ΣΕΕ, τα προηγούμενα συμπεράσματα ισχύουν μόνο για δράσεις που αναλαμβάνονται από τα κράτη μέλη και όχι από την ίδια την ΕΕ.

Αν και δεν είναι συμβαλλόμενο μέρος της ΕΣΔΑ, και επομένως δεν υπόκειται στη δικαιοδοσία της ΕΣΔΑ, τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που κατοχυρώνονται στην ΕΣΔΑ δεσμεύουν έμμεσα την ΕΕ. Όχι μόνο επειδή πολλά από αυτά τα δικαιώματα εμπνεύστηκαν και κατοχυρώθηκαν στον «Χάρτη θεμελιωδών Δικαιωμάτων ΕΕ» (ΧΘΔΕΕ), αλλά επίσης επειδή ο ΧΘΔΕΕ στο άρθρο 53 παρ.3 προβλέπει ρητά ότι το πεδίο και η έννοια των δικαιωμάτων ΧΘΔΕΕ που αντιστοιχούν σε δικαιώματα που εγγυάται η ΕΣΔΑ θα είναι τα ίδια με αυτά που ορίζει η ΕΣΔΑ.¹⁵⁵

Σε αντίθεση με την ΕΣΔΑ, ο ΧΘΔΕΕ δεν περιέχει ρήτρα δικαιοδοσίας. Παρά την απουσία διάταξης ισοδύναμης με το άρθρο 1 ΕΣΔΑ, το άρθρο 51 παράγραφος 1 του ΧΘΔΕΕ προβλέπει ότι οι «διατάξεις του ΧΘΔΕΕ απευθύνονται στα θεσμικά όργανα, τους οργανισμούς και τα γραφεία της ΕΕ».

Χωρίς εδαφικό περιορισμό στη δυνατότητα εφαρμογής του ΧΘΔΕΕ, τα θεσμικά όργανα, οι οργανισμοί και οι υπηρεσίες της ΕΕ πρέπει να το σέβονται τα ανθρωπινά δικαιώματα όταν ενεργούν εξωεδαφικά της ΕΕ. Ως εκ τούτου, «η εξωεδαφικότητα της δράσης δεν έχει σημασία για το ζήτημα της εφαρμογής του ΧΘΔΕΕ».¹⁵⁶ Επιπλέον, αν και μπορεί να υποστηριχθεί ότι η διατύπωση του άρθρου 52 ΣΕΕ¹⁵⁷ δείχνει τον περιορισμό της εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ

¹⁵⁴ Namara F., "Member State Responsibility for Migration Control within Third States - Externalisation Revisited", *European Journal of Migration and Law*, τομ. 15, τχ. 3, 2013, σσ. 319–335, σελ.326

¹⁵⁵ Άρθρο 53 παρ.3 του "Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης", διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁵⁶ Berkes A., "The extraterritorial human rights obligations of the EU in its external trade and investment policies", *Europe and the World: A law review*, 2018, σελ.11

¹⁵⁷ Άρθρου 52 ΣΕΕ, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT>

στην επικράτεια της ΕΕ, αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό ως εξαίρεση της ΕΕ από το σεβασμό των προαναφερθεισών υποχρεώσεων όταν ενεργεί εξωεδαφικά. Παρόλο που δεν σχετίζεται άμεσα με την εξωεδαφική εφαρμογή των υποχρεώσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, το ΔΕΕ έχει ήδη δηλώσει ότι η διάταξη αυτή δεν εμποδίζει τους κανόνες της ΕΕ να έχουν αποτελέσματα εκτός του εδάφους της ΕΕ, αρκεί να αποδειχθεί επαρκής σύνδεσμος με το δίκαιο της ΕΕ.¹⁵⁸

Ερμηνεύοντας εκτενώς αυτό το σκεπτικό, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η παρέμβαση της ΕΕ στην εξωεδαφική διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου, όποια κι αν είναι, πρέπει να συμμορφώνεται με τις διατάξεις του ΧΘΔΕΕ, ιδίως τα άρθρα 18 και 19.¹⁵⁹

Αν και η παρέμβαση της ΕΕ στη δημιουργία και τη συντήρηση των εξωεδαφικών κέντρων υποδοχής αιτητών ασύλου παραμένουν ασαφή, λαμβάνοντας υπόψη τις τρέχουσες δραστηριότητες εξωτερικής μετανάστευσης και ασύλου στις οποίες συμμετέχει η ΕΕ, είναι πιθανό να συμμετάσχουν ορισμένοι οργανισμοί της ΕΕ. Οι δραστηριότητες αυτών των οργανισμών υπόκεινται επίσης στη νομοθεσία της ΕΕ, συμπεριλαμβανομένης της ΧΘΔΕΕ, όπως προβλέπεται στο άρθρο 51 παράγραφος 1.¹⁶⁰ Η παρέμβαση του Frontex είναι ιδιαίτερα εύλογη. Επί του παρόντος, ο κανονισμός Frontex¹⁶¹ προβλέπει ήδη τη δυνατότητα ανάληψης δραστηριοτήτων συνεργασίας με τρίτες χώρες στην επικράτειά τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις, δεσμεύει ρητά όχι μόνο τον οργανισμό, αλλά και τα συμμετέχοντα κράτη μέλη, τον σεβασμό του «ενωσιακού δικαίου, συμπεριλαμβανομένων των κανόνων και προτύπων που αποτελούν μέρος του κεκτημένου της Ένωσης». Επιπλέον, επαναλαμβάνει ότι, όταν συνεργάζεται με τρίτες χώρες, ο Frontex «ενεργεί στο πλαίσιο της πολιτικής εξωτερικών σχέσεων της Ένωσης, συμπεριλαμβανομένης της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της αρχής της μη επαναπροώθησης». Όσον αφορά τη δυνατότητα εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης, η αιτιολογική σκέψη 84 του Προοιμίου του Κανονισμού Frontex ορίζει: «Η πιθανή ύπαρξη συμφωνίας μεταξύ κρατών-μελών και τρίτης χώρας δεν απαλλάσσει τον Οργανισμό ή το

¹⁵⁸ Berkes A., “The extraterritorial human rights obligations of the EU in its external trade and investment policies”, *Europe and the World: A law review*, 2018, σελ.11

¹⁵⁹ Άρθρα 18 και 19 του “Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁶⁰ Άρθρο 51 παράγραφος 1 του “Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

¹⁶¹ Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής (Frontex) - https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/frontex_en

κρατών-μελών από τις υποχρεώσεις τους βάσει της Ένωσης ή διεθνές δίκαιο, ιδίως όσον αφορά τη συμμόρφωση με την αρχή της μη επαναπροώθησης».¹⁶²

4.5 Συμπεράσματα

Όπως έγινε αναφορά υπάρχει μια σύγκρουση μεταξύ του νόμιμου συμφέροντος ενός κράτους αφενός να ελέγχει την πρόσβαση στην επικράτειά του και αφετέρου της διεθνούς υποχρέωσης προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων των μεταναστών, των αιτούντων άσυλο και των προσφύγων. Όμως τα κράτη δεν μπορούν να απομακρυνθούν από τις υποχρεώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα ακόμη και όταν αναλαμβάνονται δραστηριότητες σε ξένη επικράτεια εφόσον έχει τεκμηριωθεί πως έχουν δικαιοδοσία. Έτσι όπως έχει αναλυθεί αποδεικνύεται από την εξωεδαφική εφαρμογή του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ, και από την άφθονη νομολογία του ΕΔΑΔ και του ΔΕΕ, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα κράτη έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όταν ενεργούν εκτός του εδάφους τους, αλλά σε καταστάσεις όπου άτομα είτε άμεσα είτε έμμεσα υπάγονται στη δικαιοδοσία των κρατών-μελών ή σε αποτελεσματικό έλεγχο. Κατά συνέπεια, είναι δυνατόν όχι μόνο να επιβληθεί η συμμόρφωση της ΕΕ και των κρατών-μελών της ΕΕ και τις διεθνείς υποχρεώσεις όταν ενεργούν εκτός της επικράτειας της ΕΕ, αλλά και να θεωρηθούν υπεύθυνοι για την παράλειψη συμμόρφωσης. Στις περισσότερες από τις περιπτώσεις που αναλύθηκαν, είναι δυνατόν να συναχθεί το συμπέρασμα για την πιθανή ευθύνη των κρατών-μελών της ΕΕ σε εξωεδαφικές διαχειρίσεις της μετανάστευσης.

¹⁶² Η αιτιολογική σκέψη 84 του Προοιμίου του Κανονισμού (ΕΕ) 2019/1896 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1896&from=EN>

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο έλεγχος της μετανάστευσης δεν είναι ένα νέο φαινόμενο, ωστόσο δημιουργεί νέες προκλήσεις στον τομέα του διεθνούς δικαίου και την εφαρμογή του σε εξωεδαφικές καταστάσεις. Υπάρχει μια συνεχής μεταβίβαση ευθύνης σε τρίτα κράτη για την εξωεδαφική διαχείριση της μετανάστευσης και η καθολική προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, έχει περάσει από ένα ζήτημα που εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του κράτους, σε νόμιμο μέλημα της διεθνούς κοινότητας. Η παρούσα διατριβή προσπάθησε να σκιαγραφήσει το νομικό πλαίσιο με τα δικαιώματα των ατόμων που αποφασίζουν να αναζητήσουν καλύτερες και ασφαλέστερες συνθήκες διαβίωσης σε μια άλλη χώρα από τη δική τους. Ωστόσο, η αναζήτηση καλύτερης ζωής συχνά συγκρούεται με το κυριαρχικό δικαιώματα του κράτους να προστατεύει την εδαφική του ακεραιότητα και ασφάλεια. Εκείνο που προέχει είναι κάθε υπόθεση να κρίνεται με βάση τα γεγονότα της, όπως στο παράδειγμα της ελληνοτουρκικής συνοριακής κρίση το κράτος έχει νόμιμο συμφέρον να ελέγχει την πρόσβαση στην επικράτειά του χάρις της προάσπισης της ασφάλειας και εδαφικής ακεραιότητας αλλά υπάρχουν και άλλες περιπτώσεις που προέχει η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως αναλυθήκαν από την παρούσα διατριβή.

Ειδικότερα, προκειμένου να αποφευχθούν περαιτέρω μεταναστευτικές ροές, τα κράτη μέλη αποφάσισαν να προωθήσουν εξωεδαφικές πολιτικές διαχείρισης της μετανάστευσης, πέρα από το έδαφος τους. Ωστόσο, ακόμη και αν τα κράτη αποφασίσουν να πραγματοποιήσουν αυτές τις πολιτικές, δεν μπορούν να παρακάμψουν τις υποχρεώσεις τους για τα ανθρώπινα δικαιώματα, δεδομένου ότι έχει αποδειχθεί ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης της «αρχής της μη επαναπροώθησης», έχουν εξωεδαφική εφαρμογή. Αυτό συνάδει με τη βασική ιδέα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία είναι να διασφαλίσει ότι ένα κράτος πρέπει να σέβεται τα ανθρώπινα δικαιώματα των προσώπων για τα οποία ασκεί δικαιοδοσία, ακόμα και αν αυτή ασκείται εκτός της επικράτειάς του.

Μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της μετανάστευσης, πρέπει να τηρείται το καθήκον προστασίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ανεξάρτητα από τη μεταβίβαση ευθύνης και την άμεση ή έμμεση δράση. Όπως αποδεικνύεται από την εξωεδαφική εφαρμογή του άρθρου 1 της ΕΣΔΑ, και από την άφθονη νομολογία του ΕΔΑΔ και του ΔΕΕ, μπορεί να υποστηριχθεί ότι τα κράτη-μέλη της ΕΕ έχουν την υποχρέωση να προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα όταν ενεργούν εκτός του εδάφους τους, αλλά σε καταστάσεις όπου άτομα είτε

άμεσα είτε έμμεσα υπάγονται στη δικαιοδοσία των κρατών-μελών ή σε αποτελεσματικό έλεγχο. Ένα κράτος δεν μπορεί να απαλλαγεί από τις διεθνείς υποχρεώσεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα αναθέτοντας καθήκοντα και δικές του υποχρεώσεις σε τρίτη χώρα.

Οι μετανάστες, πρόσφυγές και οι αιτούντες άσυλου πρέπει όπου πάνε να έχουν τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα και αυτό περιλαμβάνει όχι μόνο το δικαίωμα να αναζητήσουν και να απολαύσουν άσυλο απαλλαγμένο από διώξεις, αλλά και όσα αφορούν τη διασφάλιση ανθρωπιστικών συνθηκών κράτησης, πρόσβασης σε καθαρό νερό, πρόσβασης σε υγειονομική περίθαλψη. Τα κράτη-μέλη θα πρέπει να επικεντρώνονται ειδικά στις εξωτερικές μεταναστευτικές πολιτικές, είτε μέσω της δημιουργίας νέων θεσμών που θα επικεντρώνονται ειδικά στην παρακολούθηση της εξωεδαφικής διαχείρισης των μεταναστευτικών πολιτικών ώστε να διασφαλίζεται ότι συμμορφώνονται με το διεθνές δίκαιο και το δίκαιο της ΕΕ και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ως διεθνής αυτορρύθμιση των κρατικών δράσεων για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των μεταναστών στο εξωτερικό. Η έλλειψη μηχανισμών διασφάλισης ή εθνικών μηχανισμών καταγγελιών στη διάθεση των μεταναστών που βρίσκονται υπό κράτηση ή αντιμετωπίζουν παραβίαση των δικαιωμάτων τους ως αποτέλεσμα της εξωεδαφικής διαχείρισης είναι ένα ζήτημα που πρέπει να αντιμετωπιστεί μέσω της υπεροχής που πρέπει να έχουν οι πολιτικές την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα ανθρώπινα δικαιώματα επηρεάζονται σημαντικά από ενέργειες και αποφάσεις που λαμβάνονται από τα κράτη-μέλη και αυτές οι αποφάσεις μπορούν να προκαλέσουν βλάβη σε άτομα που δεν βρίσκονται υπό τον άμεσο έλεγχο της εδαφικής τους επικράτειας. Υπάρχει ανάγκη για κοινή ευθύνη μεταξύ κρατών-μελών και τρίτων κρατών να συμβάλουν σε μια συνολική ευθύνη για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, τη συλλογική δράση των δύο μερών, και όχι μέσω της εξωεδαφικής διαχείριση να γίνεται μεταβίβαση της ευθύνης σε μια χώρα όπου τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να καταπατώνται.

Η μεταβίβαση της ευθύνης από ένα κράτος σε άλλο κράτος, ακόμη και όταν το κράτος θεωρείται «ασφαλής τρίτη χώρα» δεν πρέπει να σταματήσει το κράτος-μέλος από την υποχρέωση να διασφαλίζει την προστασία βάσει του διεθνούς δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων εφόσον αυτά τα κράτη-μέλη έχουν δεσμευτεί λόγω της δικαιοδοσίας τους. Το άτομο, με απλή μεταβίβαση ευθύνης, θα πρέπει να εξακολουθεί να δικαιούται αυτά τα δικαιώματα και ότι αυτή η χώρα είναι στην πραγματικότητα μια «ασφαλής τρίτη χώρα» όπου δεν θα διακινδυνεύσει να επιστραφεί στη χώρα καταγωγής του χωρίς την ευκαιρία να υποβάλει αίτηση ασύλου.

Η βασική πρόκληση για τα κράτη όταν ασκούν εξωεδαφικές πολιτικές διαχείρισης της μετανάστευσης, υπάρχει αναμφισβήτητα στην έλλειψη ρυθμιστικής ευθύνης μεταξύ κρατών ή μηχανισμών για τον προσδιορισμό του κράτους που πρέπει να παρέχει προστατευτικές και διαδικαστικές διασφαλίσεις κατά τη σύναψη αυτών των διακρατικών συμφωνιών όπως για παράδειγμα η συμφωνία της ΕΕ με την Τουρκία για το μεταναστευτικό. Η «αρχή της μη επαναπροώθησης» ισχύει για κρατικές ενέργειες εκτός της επικράτειας του κράτους-μέλους, αλλά εξακολουθεί να απαιτεί τη σύνδεση μεταξύ του συμβαλλόμενου κράτους και των εν λόγω ατόμων.

Ωστόσο, ακόμη και αν ληφθούν οι δέουσες προφυλάξεις, δεν μπορεί να αποκλειστεί η εμφάνιση παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, απαιτώντας τον ορισμό του νομικού πλαισίου βάσει του οποίου θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι παραβιάσεις. Μολονότι μέσω της εξωεδαφικής διαχείρισης της πολιτικής μετανάστευσης μεταβάλλεται η σχέση μεταξύ των κρατών-μελών και των τρίτων χωρών σε σχέση με τις διαδικασίες ασύλου, δεν τα εξαιρεί όμως από τις νομικές τους υποχρεώσεις. Η ανάλυση της νομολογίας του ΕΔΑΔ αποκάλυψε ότι μέσω του αποτελεσματικού ελέγχου του κράτους μέσω των εκπροσώπων του ασκεί έλεγχο και εξουσία επί ενός ατόμου άρα έχει δικαιοδοσία για τους σκοπούς της εφαρμογής της ΕΣΔΑ. Ωστόσο, αυτό το συμπέρασμα δεν είναι καθολικό, καθώς στην πρόσφατη νομολογία του ΕΔΑΔ δεν επιτρέπει την επέκτασή της σε περιπτώσεις έμμεσης συμμετοχής όπως δηλαδή χρηματοδότησης, στις οποίες είναι δύσκολο να αποδειχθεί αποτελεσματικός έλεγχος.

Ένα άλλο σημαντικό εύρημα είναι ότι η ευθύνη μπορεί να αποδοθεί σε περισσότερους από έναν από τους παράγοντες που εμπλέκονται σε πιθανές παραβιάσεις. Παρόλο που τα τρίτα κράτη κατέχουν την πρωταρχική ευθύνη, το διεθνές δίκαιο αναγνωρίζει τη δυνατότητα να θεωρηθεί υπεύθυνη η ΕΕ και τα κράτη-μέλη για πράξεις που αναλαμβάνονται στο έδαφος τρίτου κράτους, από τα όργανα αυτού του κράτους, υπό την προϋπόθεση ότι ασκούν εξουσία. Η ΕΕ και τα κράτη-μέλη, εκτός από την ευθύνη για τις πράξεις των υπαλλήλων τους, μπορεί επίσης να έχουν ευθύνη για τις πράξεις ιδιωτικών φορέων και μη κυβερνητικών οργανώσεων. Παρ' όλα αυτά, στην πράξη, αυτή η ευθύνη μπορεί να είναι αδύνατο να εξακριβωθεί, καθώς απαιτείται όχι μόνο η άσκηση ελέγχου, αλλά και η γνώση της παραβίασης και, σε περιπτώσεις έμμεσης συμμετοχής, η αιτιώδης συνάφεια με την παράνομη πράξη μπορεί να είναι αδύνατη να αποδειχθεί.

Συνεπώς οι περιορισμοί που υπάρχουν στον προσδιορισμό της ευθύνης αντικατοπτρίζουν έναν ουσιαστικό παράγοντα για την προστασία των προσφύγων και των αιτούντων άσυλο που είναι

η πρόσβαση στη θεραπεία. Τα κράτη-μέλη έχουν την υποχρέωση όχι μόνο να διασφαλίσουν ότι τα τρίτα κράτη είναι «ασφαλείς τρίτες χώρες», δηλαδή να σταματήσουν τυχόν επαναπροωθήσεις, αλλά και να αξιολογούν συνεχώς κάθε ισχυρισμό καταπάτησης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε συνανθρώπους μας. Ωστόσο, το άσυλο παραμένει ζήτημα της κυριαρχίας των κρατών-μελών και όχι συνολικά της ΕΕ. Κατά συνέπεια, διαφέρει η προσέγγιση που υιοθετεί το κάθε κράτος-μέλος για το ζήτημα του ασύλου επομένως θα πρέπει να διαμορφωθούν ενιαία πρότυπα στην ΕΕ για την μεταχείριση του ασύλου και της μετανάστευσης για όλα τα κράτη-μέλη της ΕΕ έτσι ώστε να είναι πιο ξεκάθαρο και διαφανές για τα πρότυπα που πρέπει να ακολουθούν τα τρίτα κράτη.¹⁶³

¹⁶³ Léonard S. and Kaunert C., “The extra-territorial processing of asylum claims”, *Forced Migration Review*, τόμ. 51, 2016, σσ. 48-50.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αντωνόπουλος Κ. και Μαγκλιβέρας Κ., *Το Δίκαιο της Διεθνούς Κοινωνίας*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2011.

Ζαφειρόπουλος Κ., *Πώς γίνεται μια επιστημονική εργασία;*, Κριτική, 2015.

Καλαβρός Γ.Ε. και Γεωργόπουλος Γ. Θ., *Το Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης Θεσμικό Δίκαιο Τόμος Ι*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2010.

Παπαγιάννης Δ., *Ευρωπαϊκό Δίκαιο τέταρτη έκδοση*, Σάκκουλα, 2011

Παπασιώπη Π. Ζ., *Δίκαιο Αλλοδαπών*, Σάκκουλα, 2015.

Ρούκουνας Ε., *Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, 2015.

Ξένη βιβλιογραφία

Gammeltoft H. T. και Adler N. R., *Sovereignty Games Instrumentalizing State Sovereignty in Europe and Beyond*, Palgrave Macmillan US, 2008.

Gammeltoft H. T., *Access to Asylum, International Refugee Law and the Globalisation of Migration Control*, Cambridge University Press, 2011.

Hailbronner K. and Thym D., *'Legal Framework for EU Asylum Policy'*, EU Immigration and Asylum Law, 2016.

Heijer d. M., *Europe and Extraterritorial Asylum*, Hart Publishing, 2011.

Heschl L., *Protecting the Rights of Refugees Beyond European borders*, Intersentia Uitgevers, 2018.

Malcolm N. S., *International Law 6th edition*, Example Product Manufacturer, 2008.

Milanovic M., *Extraterritorial Application of Human Rights Treaties Law, Principles, and Policy*, Oxford University Press, 2011.

Munster V. R., *Securitizing Immigration The Politics of Risk in the EU*, Palgrave Macmillan UK, 2006.

Waltermann A., *Reconstructing Sovereignty*, Springer International Publishing, 2019.

Zaiotti R., *Externalizing Migration Management: Europe, North America and the spread of 'remote control' practices*, Routledge, 2016.

Αρθρογραφία

Ελληνική Αρθρογραφία

Αρώνη Χ., «Η κρατική κυριαρχία στο σύγχρονο διεθνές δίκαιο: μια μεταβαλλόμενη σταθερά», Νομική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2012.

Δημητρακόπουλος Η., «Τα Χερσαία Σύνορα της Ελλάδας», INSTITUTE FOR BALKAN STUDIES, 1989.

Ξενόγλωσση Αρθρογραφία

Andrade P. G., “EU cooperation with third countries in the field of migration”, *Study of the European Parliament, Policy Department of Citizens' rights and Constitutional Affairs*, 2015, σσ.1-148

Andrijasevic R., “DEPORTED: The Right to Asylum at EU’s External Border of Italy and Libya”, *Blackwell Publishing*, 48(1), 2010, σσ. 148–174

Arimatsu L., “The Law of State Responsibility in Relation to Border Crossings: An Ignored Legal Paradigm”, *U.S. Naval War College*, τόμ.89, 2013

Berkes A., “The extraterritorial human rights obligations of the EU in its external trade and investment policies”, *Europe and the World: A law review*, 2018, σσ.1-21

Besson S, «Sovereignty. Max Planck Encyclopedia of Public International Law». *Oxford Public International Law*, 2011

Bialasiewicz L., “Off-shoring and out-sourcing the borders of Europe: Libya and EU border work in the Mediterranean”, *Geopolitics*, τόμ 17:4, 2012, σσ. 843-866

Brouwer A. και Kumin J., “Interception and Asylum: When Migration Control and Human Rights collide”, *Refuge: Canada’s Journal on Refugees*, τομ. 21(4), 2003, σσ. 6-24.

Bruno A., “U.S. Policy on Cuban Migrants: In Brief”, *Library of Congress. Congressional Research Service*, 2016

Carrera S. and Guild E., ‘Offshore processing of asylum applications Out of sight, out of mind?’ *CEPS Commentary*, 2017

Cobarrubias S., “Mapping Illegality: The i-Map and the Cartopolitics of Migration Management at a Distance”, *Antipode*, τομ. 51, 2019, σσ. 770-794.

Crisp J., “Externalization and the erosion of refugee protection Comparative Network on Refugee Externalisation Policies (CONREP)”, The University of Melbourne, 2019

Enkelejda K. και Denard V., “Irregular Migration by Sea: Interception and Rescue Interventions in Light of International Law and the EU Sea Borders Regulation”, *European Journal of Migration and Law*, τομ.21(1), 2019, σσ. 26-52

Gammeltoft H. T., “The Normative Impact of the Global Compact on Refugees International Journal of Refugee Law”, *International Journal of Refugee Law*, τομ.30, τχ. 4, 2018, σσ. 605–610

Goodwin-Gill G. S., “The Extraterritorial Processing of Claims to Asylum or Protection: The Legal Responsibilities of States and International Organisations”, 2007

Henkin L., “The Universality of the Concept of Human Rights”, *Sage Publications*, τομ.506, τχ.1, 1989, σσ. 10-16

Hirsch A. L., “The borders beyond the border: Australia's extraterritorial migration controls”, *Refugee Survey Quarterly*, τομ. 36, τχ. 3, 2017, σσ. 48–80

Hyndman, J., & Mountz, A., “Another Brick in the Wall? Neo-Refoulement and the Externalization of Asylum by Australia and Europe. Government and Opposition”, *Refugee Survey Quarterly*, τομ. 43, τχ. 2, 2008, σσ. 249-269

Léonard S. and Kaunert C., “The extra-territorial processing of asylum claims”, *Forced Migration Review*, τόμ. 51, 2016, σσ. 48-50.

Liguori A., “Some Observations on the Legal Responsibility of States and International Organizations in the Extraterritorial Processing of Asylum Claims”, *The Italian Yearbook of International Law Online*, τομ. 25, τχ. 1, 2016, σσ. 135–158

Milanovic M., “Al-Skeini and Al-Jedda in Strasbourg” *European Journal of International Law*, τομ. 23, τχ. 1, 2012, σσ. 121–139,

Murphy D. S., “The Doctrine of Preemptive Self-Defense”, *Villanova Law Review*, 2005

Namara F., “Member State Responsibility for Migration Control within Third States - Extremalisation Revisited”, *European Journal of Migration and Law*, τομ. 15, τχ. 3, 2013, σσ. 319–335

Rijpma J. J. και Cremona M., “The Extra-Territorialisation of EU Migration Policies and the Rule of Law”, *European University Institute*, 2007

Spagnolo A., “Offshore law. The tension between the universality of human rights and the practice of states in the management of migration flows”, *Università degli studi di torino*, 2017

Νομοθεσία

“Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου”, διαθέσιμο στο https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ELL.pdf

“Κώδικας συνόρων Σένγκεν”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:114514>

“Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα”, διαθέσιμο στο https://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/grk.pdf

“Πρωτοκόλλου του Παλέρμo κατά της λαθραίας μεταφοράς μεταναστών” διαθέσιμο στο <https://www.unodc.org/documents/treaties/UNTOC/Publications/TOC%20Convention/TOCbook-e.pdf>

“Σύμβαση της Γενεύης του 1951 για το καθεστώς του Πρόσφυγα”, διαθέσιμο στο <https://www.synigoros.gr/resources/docs/04-symvasiprotokollo.pdf>

“Σύμβαση του ΟΗΕ κατά των βασανιστηρίων και άλλης σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας του 1984” διαθέσιμο στο <https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CAT.aspx>

“Συνθήκης της Βιέννης για το Δίκαιο των Συνθήκων μεταξύ Κρατών και Διεθνών Οργανισμών ή μεταξύ Διεθνών οργανισμών (1986)”, διαθέσιμο στο https://legal.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/1_2_1986.pdf

“Συνθήκης για τη λειτουργία της ΕΕ” διαθέσιμο στο <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/slee/arthro-78-synthiki-gia-ti-leitoyrgia-tis-eyropaikis-enosis>

“Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών”, διαθέσιμο στο <https://unric.org/el/%CF%87%CE%B1%CF%81%CF%84%CE%B7%CF%83-%CE%BF%CE%B7%CE%B5/>

“Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012P/TXT>

Κανονισμοί και Οδηγίες

“Κανονισμός (ΕΕ) 2016/399 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 9ης Μαρτίου 2016, περί κώδικα της Ένωσης σχετικά με το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα (κώδικας συνόρων του Σένγκεν)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32016R0399>

“Κανονισμός (ΕΕ) 2019/1896 για την Ευρωπαϊκή Συνοριοφυλακή και Ακτοφυλακή”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1896&from=EN>

“Οδηγία 2008 / 115 / ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κράτη μέλη για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32008L0115>

“Οδηγία 2011/95/ΕΕ σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:32011L0095>

“Οδηγία 2013/32 / ΕΕ σχετικά με κοινές διαδικασίες για τη χορήγηση και ανάκληση του καθεστώτος διεθνούς προστασίας (αναδιατύπωση)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0032>

“Οδηγία 2013/33 / ΕΕ, σχετικά με τις απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων διεθνή προστασία (αναδιατύπωση)”, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033>

Έγγραφα Ύπατης Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες

“New York Declaration for Refugees and Migrants”, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/57e39d987>

“Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ Ψήφισμα 2240/2015”, διαθέσιμο στο <https://www.un.org/press/en/2015/sc12072.doc.htm>

“Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Ψήφισμα 688/1991”, διαθέσιμο στο <https://digitallibrary.un.org/record/110659>

“Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες”, διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/comprehensive-refugee-response-framework-crrf.html>

Νομολογία

“Al-Jedda v The United Kingdom”, App no 27021/08 (ECtHR, 7 July 2011 - Judgment)

“Al-Saadoon and Mufdhi v The United Kingdom”, App no 61498/08 (ECtHR, 30 June 2009 – Admissibility)

“Al-Saadoon and Mufdhi v The United Kingdom”, App no 61498/08 (ECtHR, 2 March 2010 – Merits)

“Al-Skeini v The United Kingdom”, App no 55721/07 (ECtHR, 7 July 2011 - Judgment)

“Chahal v The United Kingdom”, App no 22414/93 (ECtHR, 15 November 1996 - Judgment)

“Chiragov and Others v Armenia”, App no 13216/05 (ECtHR, 16 June 2015- Merits)

“Hirsi Jamaa and Others v Italy”, App no 27765/09 (ECtHR, 23 February 2012 - Judgment)

“Loizidou v Turkey”, App no 15318/89 (ECtHR, 18 December 1996 - Merits)

“Medvedyev and Others v France”, App no 3394/03 (ECtHR, 29 March 2010 - Judgment)

“MSS v Belgium and Greece”, App no 30696/09 (ECtHR, 21 January 2011- Judgment)

“Saadi v. United Kingdom” App no. 13229/03, (ECtHR, 29 January 2008 - Judgment)

Ηλεκτρονικές πηγές

Ελληνικές Ηλεκτρονικές πηγές

Ακριβοπούλου Μ. Χ. και Παπανδρέου Μ., «Τα θεμελιώδη δικαιώματα του αιτούντα πολιτικό άσυλο κατά την ΕΣΔΑ και το μαχητό τεκμήριο της ασφαλούς χώρας», *Όμιλος “Αριστόβουλος Μάνεσης”*, διαθέσιμο στο <https://www.constitutionalism.gr/2407-ta-temeliwdi-dikaiwmata-toy-aitoynta-politiko-asy/>

«Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με ένα νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο του 2020», διαθέσιμο στο final <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?qid=1601287338054&uri=COM:2020:609:FIN>

«Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με τη θέσπιση νέου πλαισίου εταιρικής σχέσης με τρίτες χώρες στο πλαίσιο του ευρωπαϊκού θεματολογίου για τη μετανάστευση», διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52016DC0385>

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «Μεταναστευτική πολιτική», διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/el/sheet/152/%CE%BC%CE%B5%CF%84%CE%>

B1%CE%BD%CE%B1%CF%83%CF%84%CE%B5%CF%85%CF%84%CE%B9%CE%B
A%CE%B7-

%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%B7

Olympia, «Αυστραλιανή πολιτική και λύση για την λαθρομετανάστευση», διαθέσιμο στο <https://www.olympia.gr/ellada/afstraliani-politiki-kai-lysi-gia-tin/>

Πρώτο θέμα, «Νέο μήνυμα Χρυσοχοϊδη από τον Έβρο: Η Ελλάδα έχει σύνορα, δεν περνά κανείς χωρίς ταξιδιωτικά έγγραφα», διαθέσιμο στο

<https://www.protothema.gr/politics/article/980023/neo-minuma-hrusohoidi-apo-ton-evro-i-ellada-ehei-sunora-den-perna-kaneis-horis-taxidiotika-eggrafa/>

Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, «Δήλωση ΕΕ-Τουρκίας, 18 Μαρτίου 2016», διαθέσιμο στο <https://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

«Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση, διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012M/TXT>

«Συνθήκη της Λισαβόνας», διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-lisbon>

«Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε», διαθέσιμο στο https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm

«Το κοινό ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου» διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/policies/asylum_en

Ξενόγλωσσες Ηλεκτρονικές Πηγές

Council of the European Union, «Presidency Note on Integrated Border Management: Strategy Deliberations», 2006, διαθέσιμο στο <https://europa.eu/capacity4dev/file/21154/download?token=OJ7LsAHa>

COUNCIL, “The Hague Programme: Strengthening Freedom, Security and Justice in the European Union”, (2005/C 53/01), διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2005:053:0001:0014:EN:PDF>

European Asylum Support Office, ‘An Introduction to the Common European Asylum System for Courts and Tribunals – A Judicial Analysis’, 2016, διαθέσιμο στο <https://www.easo.europa.eu/sites/default/files/public/BZ0216138ENN.PDF>

European Parliament, “Legislative Train Towards a New Policy on Migration”, 2020, διαθέσιμο στο <https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/api/stages/report/current/theme/towards-a-new-policy-on-migration/file/eu-turkey-statement-action-plan>

European Commission Statistics, Asylum statistics, Number of asylum applicants (non-EU-27 citizens), 2008–2019, διαθέσιμο στο https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Asylum_statistics#Number_of_asylum_applicants:_increase_in_2019

Frontex, “Frontex launches rapid border intervention on Greek land border” διαθέσιμο στο <https://frontex.europa.eu/media-centre/news/news-release/frontex-launches-rapid-border-intervention-on-greek-land-border-J7k21h>

Herszenhorn M. D. and Barigazzi J., “EU leaders consider centers outside bloc to process refugees” διαθέσιμο στο <https://www.politico.eu/article/regional-disembarkation-platforms-eu-leaders-consider-camps-outside-bloc-to-process-refugees/>

UNHCR, “Global Consultations on International Protection, Asylum processes (Fair and Efficient Asylum Procedures)” διαθέσιμο στο <https://www.unhcr.org/protection/globalconsult/3b389254a/asylum-processes-fair-efficient-asylum-procedures.html>